го життя та сприяє побудові ефективних систем професійного супроводу особистості. *Термінологічна узгодженість* поняття «професіознавство» є необхідною умовою для інтеграції досліджень у міжнародному контексті і забезпечення їх релевантності для фахівців різних країн.

DOI: https://doi.org/10.35387/edu-mono.0204.2025

1.4. ІНТЕГРАЦІЯ ФРЕБЕЛЬПЕДАГОГІКИ В СУЧАСНІ ОСВІТНІ ПРАКТИКИ: ДОСВІД ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Любов ПЕТУХОВА (Херсон, Україна), Олена АНІСІМОВА (Херсон, Україна), Анастасія ВОЛЯНЮК (Херсон, Україна), Андреа МАТАЙС (Кассель, Німеччина)

INTEGRATION OF FROBEL PEDAGOGY INTO MODERN EDUCATIONAL PRACTICES: THE EXPERIENCE OF KHERSON STATE UNIVERSITY

*Lyubov PETUKHOVA (Kherson, Ukraine), Olena ANISIMOVA (Kherson, Ukraine), Anastasia VOLIANYUK (Kherson, Ukraine), Andrea MATHAIS (*Kassel*, Germany)*

Євроінтеграція вищої освіти в Україні – це багатогранний процес, що включає адаптацію освітньої системи до європейських стандартів, імплементацію Болонського процесу, цифровізацію, удосконалення системи забезпечення якості та розширення академічної мобільності. Основними напрямками інтеграції європейського досвіду в освітню систему України є дотримання стандартів ЄС, цифровізація та модернізація освіти, впровадження європейських практик забезпечення якості у вищій освіті, міжнародна співпраця та академічна мобільність. Інтеграція європейського досвіду дозволяє українським випускникам ЗВО бути конкурентоспроможними на європейському ринку праці та сприяє взаємному визнанню кваліфікацій між країнами ЄС[75].

[75] Erasmus+. (2025). *XII Міжнародна науково-практична конференція «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу: цифровізація та забезпечення якості вищої освіти».* URL: https://erasmusplus.org.ua/news/xii-mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferencziya-yevropejska-integracziya-vyshhoyi-osvity-ukrayiny-v-konteksti-bolonskogo-proczesu-czyfrovizacziya-ta-zabezpechennya-yakosti-vyshhoyi-osvity/

У відповідь на сучасні виклики, зокрема у період кризи та воєнного стану, відбувається цифровізація освітнього процесу. Цифрові технології сприяють підвищенню доступності та якості навчання, що є ключовим фактором для інтеграції в європейський освітній простір.

Також впровадження європейських практик забезпечення якості у вищій освіті дозволяє створити єдину систему контролю, акредитації та рейтингування закладів освіти, що відповідає вимогам ЄС[76].

Академічна мобільність і міжнародна співпраця відкривають можливості участі здобувачів освіти та викладачів ЗВО України у міжнародних проєктах, обміну досвідом та інтеграції в європейську наукову спільноту. Це сприяє не лише підвищенню кваліфікації, а й розвитку інтернаціональних дослідницьких мереж. Наші попередні дослідження дають підстави стверджувати, що «процес євроінтеграції дозволяє уможливити формування сучасного простору для зростання та освіченості педагогів»[77].

Розглянемо євроінтеграційні процеси в освіті на прикладі інтеграції фребельпедагогіки в сучасні освітні практики України на основі довготривалої співпраці Херсонського державного університету з Фребельсемінаром м.Кассель та благодійним фондом «Антонівка» (Німеччина).

Метою даного розділу монографії є комплексний аналіз впливу педагогічних ідей Фрідріха Фребеля на сучасну освіту, а також дослідження досвіду Херсонського державного університету з інтеграції фребельпедагогіки в освітній процес закладів освіти (ЗДО, ЗВО). Дослідження має на меті виявити, як класичні принципи Ф. Фребеля можуть сприяти модернізації навчальних підходів, підвищенню якості освіти та розвитку партнерських відносин у сучасних освітніх установах.

Відповідно до мети визначаємо такі завдання:

1. Провести короткий огляд основних ідей Ф. Фребеля та їх історичного контексту.
2. Проаналізувати значущість фребельпедагогіки для сучасної системи освіти і визначити її потенціал у вдосконаленні освітнього процесу.
3. Описати досвід Херсонського державного університету щодо впровадження фребельпедагогіки в освітній програмі «Дошкільна освіта», в освітньому процесі загалом та у заходах Освітнього центру Фрідріха Фребеля при педагогічному факультеті ХДУ.
4. Визначити ефективні форми співпраці між педагогічними колективами, адміністрацією та зовнішніми партнерами для успішної реалізації фребельпедагогіки.

---

[76] Круглов, В. (2025). *Інтеграція системи вищої освіти України в Європейський освітній простір*. URL: https://www.researchgate.net/publication/365647249_Integracia_sistemi_visoi_osviti_Ukraini_v_Evropejskij_osvitnij_prostir.

[77] Петухова, Л., & Волянюк, А. (2022). Мотивація майбутніх педагогів до здійснення міжнародної діяльності в контексті євроінтеграційних процесів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 5(2), стаття 10. https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.2.10

5. Висвітлити особливості партнерських відносин у контексті інтеграції фребельпедагогіки та надати рекомендації щодо подальшого розвитку цього напрямку в освітньому середовищі.

Науково-педагогічна думка країн Західної Європи на початку XIX століття була багатою на різноманітні концепції та ідеї. Сьогодні ми маємо можливість досліджувати її на основі аналізу життя та діяльності видатних історичних постатей, яким належить значний внесок у розвиток теорії та практики гуманістичної педагогіки. До їхнього грона відносимо Ф. Фребеля – засновника дитячого садка як суспільного виховного закладу, представника німецької педагогіки, філософа, чия наукова спадщина заслуговує на глибоке вивчення.

Реформування змісту дошкільної освіти в Україні обумовлене впровадженням нових моделей виховання та розвитку дитини у руслі гуманістичної парадигми у загальному контексті дошкільної освіти та її конкретних аспектів у структурі освітнього процесу ЗДО.

Видатні діячі національного дошкільного виховання – С. Русова, Н. Лубенець, К.Ушинський та ін. започаткували дослідження педагогічної системи Фрідріха Фребеля; обґрунтували та визначили її позитивні сторони та прорахунки; рекомендували для впровадження фребелівські ідеї з урахуванням національних особливостей освіти в соціокультурних умовах України.Актуальність фребельпедагогіки убачаємо в теоретичному та практичному осмисленні творчої спадщини видатного педагога, його педагогічних поглядів і методичних рекомендацій щодо навчання, виховання та розвитку дітей, починаючи з дошкільного віку, оскільки вони заслуговують на детальне вивчення та критичне переосмислення з погляду педагогічних досліджень XX століття.

До їхнього переліку відносимо ідеї педагога про важливість забезпечення мовленнєвого розвитку дітей, їхнього ознайомлення із довкіллям засобами елементарних трудових дій, створення відповідного ігрового середовища у дитячому садку задля проведення ігор різного виду (дидактичні, рухливі, музично-ритмічні), а також проведення занять із паперопластики, організації екскурсій та спостережень за природою рідного краю. Ф. Фребелю належить ідея організації фахової підготовки вихователів – «садівниць» (термін Ф. Фребеля) та їхніх помічниць, щодо освіти, яку він завжди ототожнював із навчанням та його неподільної єдності із іншими формами діяльності дітей у вигляді ігор та розваг. До прикладу, Ф. Фребель запропонував сферу гри перетворити у джерело освіти шляхом створення особливого предметного середовища і запропонував для цього спеціальний ігровий матеріал – «дари».

Чимало з того, що сьогодні активно досліджують і створюють науковці та практики розглядаємо втіленням фребелівської системи виховання та розвитку дитини, які були обґрунтовані педагогом за більш ніж 200 років до наших часів. Висловлені Ф. Фребелем принципи організації дошкільної

освіти у руслі сучасних вимог аналізують, трансформують та інтернаціоналізують в освітніх системах різних країн Європи та світу.

Наводимо розлогий виклад основних ідей фребелівської педагогічної концепції.

Отже, згідно з думками Фрідріха Фребеля, сприятлива суспільно-історична ситуація створила передумови для розробки системи дошкільного виховання нового типу. Для методологічної основи виховної системи педагог обрав філософію німецького ідеалізму, представниками якої були Ф. Шеллінг, Й. Фіхте та К.Краузе. Відповідно, основні положення філософської теорії Ф. Фребель назвав сферичним законом і, відтак, сформулював головний закон життя і виховання – закон єдності. Його педагог розумів як саморозкриття божественного начала, яке пояснювало призначення кожної людини. У такому контексті Ф. Фребель розглядав людину як маленьку істоту, маленьку сферу, духовну складову, яка наповнює Всесвіт. Саме цей елемент прагне самовиявитись у життєдіяльності людини. Духовне начало є вищим за матеріальне, оскільки дух творить і матеріальний, і духовний світи. Він стверджував, що пізнання світу і самопізнання відбуваються завдяки досвіду і вирізняв його два види: зовнішній і внутрішній. Перший – це дотик до предметів зовнішнього світу, який дає людині знання про речі, однак ці знання не є повними. Істинне знання світу настає лише тоді, коли зовнішній досвід пробуджує внутрішній. Призначення людини, на його глибокі переконання полягало в тому, щоб виявити закладене божественне начало людини, в чому і полягає основна мета виховання. Він називав пізнання наукою про життя, наголошуючи на тому, що «…застосування її до свідомих, мислячих і розумних істот і є вихованням»[78].

Обґрунтовуючи ідею єдності природи і людини, у своїй праці «Виховання людини» Ф. Фребель писав, що «… скрізь діє і керує вічний закон, в основі якого – єдність усього світу, природи і духу. Ця єдність виявляється зовнішньо – у природі, а внутрішньо – у духовності людини»[79]. Педагогічну систему Ф. Фребель формував на основі суспільно – історичних передумов. У їхньому контексті педагог розглядав «…самозаглиблення і самопізнання не лише окремих індивідів, а й народів, усього людства. А це – усвідомлення матерями і кожною жінкою, зокрема того виховного впливу, який призначений для них як продовжувачок життя»[80]

---

[78] Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Фребельпедагогіка. Хрестоматія: навчальний посібник для здобувачів освіти спеціальності «Дошкільна освіта». Херсон Івано-Франківськ : ХДУ, 2024. 223 с. https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/20032

[79] Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Фребельпедагогіка. Хрестоматія: навчальний посібник для здобувачів освіти спеціальності «Дошкільна освіта». Херсон – Івано-Франківськ : ХДУ, 2024. 223 с. https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/20032

[80] Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Основні ідеї педагогічної системи Фрідріха Фребеля. Інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячого садка. К.: РА «Освіта України», 2019. 1 (89). С.57–65 https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/10159

Педагог заперечував пасивну соціальну роль жінки і закликав до надання рівних прав як і чоловікам. Він наголошував на важливості поваги, як основи для забезпечення життя кожної дитини, як зерна для творення майбутнього людства. Аналогічні вимоги поширювалися і на внутрішні відносини. Педагог писав про них як про відносини «між школою і сім'єю, між ними і церквою. Наполягав на посиленні значення істинності думки, високої ідеї, світлого і гарного настрою. Він активно обстоював «…прагнення до всебічного єднання життя із природою, з людством і з Богом»[81]. Основою методології фребелівської системи виховання дослідники розглядають три закони виховання, які він сформулював у вимірах основних для життя і виховання. Це – закон єдності, закон розвитку і закон природовідповідності.

Розглянемо їх розлогіше. До прикладу, закон єдності, в розумінні Ф. Фребеля, полягав у саморозкритті. Педагог вважав, що кожна людина пізнає світ і саму себе крізь свій досвід, який складається із зовнішнього та внутрішнього надбання. Щодо зовнішнього – він формує знання про предмети зовнішнього світу, однак воно не є невичерпним. Справжнє розуміння світу відбувається лише тоді, коли зовнішній досвід активізує внутрішні надбання людини (дитини).

Другий закон виховання обумовлений ідеєю вченого про розвиток і еволюцію. Відповідно, він називав його законом розвитку крізь призму притаманних протилежностей та їхнього примирення. У цьому контексті педагог вірив у нескінченність розвитку природи і людини впродовж усього її життя. Таким чином, розвиток духу в його розумінні, був основним законом існування, яким обумовлювалося примирення з реальними протилежностями в дійсності. Таке примирення уможливлює досягнення людиною вищого рівня духовного розвитку. Оскільки дитина віддзеркалює своє життя у зовнішніх діях – малюванні, мовленні і грі. Ф. Фребель розглядав цей процес її творчою самодіяльністю, що спонукає до самовиявлення внутрішнього світу. Відповідно, розвиток полягає у перманентності процесу самовияву внутрішньої сили людини у діях, що візуалізують основні етапи духовного розвитку всіх попередніх поколінь. У вихованні важливо поєднувати зовнішнє із внутрішнім задля того, щоб допомогти дитині зрозуміти не лише себе, а й інших. Однак, розвиваючись, вона повторює досвід попередніх поколінь у творчій самодіяльності, пізнаючи світ емпірично властивими для цього рухами та органами чуття. Оскільки людину Ф. Фребель трактував як творчу особу, необхідність її виховання і підготовки до праці та різних справ радив здійснювати в діяльності й творчості, в яких гармонійно формуються та розвиваються її сили і здібності.

---

[81] Анісімова О. Е. Педагогічні погляди Фрідріха Фребеля у практиці роботи сучасного дитсадка. Дошкільне виховання. 2017. № 9. С. 22–25. https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/3926

У контексті третього закону виховання Ф. Фребель визначив принцип природовідповідності, продовжуючи втілення ідеї Йоганна Генріха Песталоцці. Педагог наголошував на тому, що властиві кожній дитині від народження здібності необхідно розвивати шляхом їх послідовного вправляння. Саме такий підхід відповідає природному порядку та законам розвитку. Отже, починати слід із найпростішого і поступово переходити до дедалі складнішого. За такого підходу, мета виховання повинна сприяти всебічному і гармонійному розвитку всіх природних сил і здібностей, адже природа заклала в основу кожної дитини певні нахили, а той, хто сприяє їхньому розвитку і зміцненню, діє в інтересах самої природи. Ф. Фребель порівнював розвиток дитини з розвитком рослини або квітки, розглядаючи дитину носієм вроджених задатків. На його думку, вона народжується із зародками ідей, а її діяльність зумовлена інстинктами і залежить не лише від оточення. Для доказовості свого судження педагог виокремлює чотири інстинкти: діяльності, пізнання, художнього і релігійного. Згідно з його трактуванням саме інстинкт діяльності і активності є виявом єдиного творчого божественного начала дитини. Натомість інстинкт пізнання – це закладене прагнення дитини пізнати внутрішню сутність усіх речей.

Великого значення у вихованні маленьких дітей Ф. Фребель надавав сім'ї, особливо матері. Водночас, він зазначав, що здебільшого, у матерів відсутній достатній не лише час для виховання своїх дітей, а й відповідна педагогічна підготовка. Відтак, зростає значення виховних закладів для дітей дошкільного віку, завдання яких полягає у навченні сім'ї правильній організації виховання дітей. Процес виховання Ф. Фребель розглядав у неподільній єдності не лише з природою, а й із суспільним життям. Відповідно, він прагнув створити такий виховний заклад, в якому дитина у спрощеній, однак в ідеальній формі входила б у соціальні відносини. На думку багатьох науковців, німецький педагог розкрив істинне завдання закладу освіти, як інституції не лише соціального прогресу, а й інструменту забезпечення індивідуального розвитку кожної особи. На глибокі переконання Ф. Фребеля мета і зміст діяльності дитячого садка – це надання знань, які не лише зміцнюють тіло дитини, розвивають почуття і розум, знайомлять із природою та світом людей, а й забезпечують моральне виховання. Таким чином, педагог проголосив завдання всебічного розвитку дитини, а його основними засобами стимулювання розвитку її природних задатків обстоював гру та ручну працю. У його трактуванні, саме ці види діяльності є інстинктивними, отже вищим рівнем розвитку та відображенням її внутрішнього світу. Визнаючи гру одним із важливих видів діяльності, він визначив її розвивальний, виховний та освітній потенціал, а також окреслив самостійне місце гри в системі чинників виховання дітей дошкільного віку. Ф. Фребель наполягав на ідеї, про те, що саме в грі найкраще виявляється їхня творчість і схильність до самодіяльності. Ф. Фребель писав: «Гра – визначальний вид діяльності дитини, тому її

слід розвивати. Однак, хоча задоволення від гри сприяє розвитку, воно не сповна його забезпечує. Завдання педагога полягає в тому, щоб дисциплінувати інстинкти дитини крізь її власні зусилля, які спрямовані на досягнення корисної мети»[82].

Таким чином, основною діяльністю в дитячому садку має стати гра – заняття, а для її основних предметів Ф. Фребель виділив: м'яч, кулю, брусок, кубик, дощечки, палички, горох, папір, нитки, глину, пісок тощо. Зв'язок між цими предметами педагог убачав у їхній матеріальній основі, оскільки з їхньою допомогою дитина може вивчати форму, величину, вагу, число, колір, рух, тобто всі елементи людського знання. Відповідно, педагог розробив дидактичні матеріали для ігор дітей – набір м'ячів, кубиків, цеглинок, які символізують навколишнє життя і на цій основі увів для занять дітей нові дидактичні матеріали, які набули назви «дари Фребеля»[83]. Педагог чітко окреслив мету і зміст діяльності дітей у «дитячому садку», і саме так назвав заклад, який мав впливати на стан суспільного виховання. Такий вплив передбачав у зміцненні тіла, розвитку почуттів і розуму, шляхом ознайомлення з природою та світом людей, що забезпечувало моральне, трудове і естетичне виховання. Відповідно Ф. Фребель зосередив свої зусилля на створенні цілісної системи дошкільного виховання із чітко обгрунтованими компонентами розроблених ним теоретичних засад. А це: виховання дітей дошкільного віку у закладах, створених спеціально для цього; підготовка фахівців до роботи з дітьми – дитячих «садівниць»; видання та поширення періодичних видань для забезпечення зв'язку між вихователями і батьками. До основних видів діяльності дітей у дитячому садку Ф. Фребель відносив: мовленнєву із використанням наочних і мовних вправ; елементарну математичну підготовку; створення та виконання пісень як засобу емоційного впливу на внутрішнє життя дитини; творчість у малюванні, співах, ліпленні та конструюванні; рухливі ігри та гімнастичні вправи; слухання розповідей; прогулянки в природу.

Для концепції Ф. Фребеля принципове значення мало забезпечення у виховному процесі реалізації трьох основних елементів буття дитини – творчість, почуття і думку, які утворюють єдину цілісність, в якій вона може одночасно втілювати свої дії, виявляти почуття і мислити. Таким чином, Ф. Фребель розробив цілісну систему чинників дошкільного виховання, яка ґрунтувалася на доцільно структурованих дидактичних засадах

---

[82] Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Фребельпедагогіка. Хрестоматія: навчальний посібник для здобувачів освіти спеціальності «Дошкільна освіта». Херсон – Івано-Франківськ : ХДУ, 2024. 223 с. https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/20032

[83] Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Використання дидактичного матеріалу «Дари Ф.Фребеля» в роботі з дітьми дошкільного віку. Методичний посібник.: Навчальний посібник для студентів педагогічних факультетів закладів вищої освіти, навчальних закладів системи післядипломної освіти. Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2019. 187 с. https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/13857

і була спрямована на розвиток кожної дитини шляхом організації та її залучення до різних видів діяльності.

Педагогічні ідеї Ф. Фребеля суттєво вплинули на розвиток теорії і практики дошкільного виховання, попри те, що не всі сучасники визнавали і розуміли сутність його системи. Сьогодні чимало закладів дошкільної освіти України намагаються втілювати педагогічну концепцію німецького вченого. Основні пріоритети Ф. Фребеля – гуманне ставлення до дітей, розвивальний та демократичний стиль виховання, урахування вікових особливостей особистості та індивідуальної своєрідності дитини, залишаються стрижневими для дошкільної педагогіки.

Понад 15 років при педагогічному факультеті Херсонського державного університету діє єдиний і вперше створений в Україні Освітній центр Ф. Фребеля. Це науковий осередок міжнародного «Фребельтовариства». Його основна мета діяльності полягає в координації культурного і соціального розвитку дитинства, молоді та дорослого населення в Херсонській області. Освітній центр охоплює у своїй діяльності кілька напрямів. Це: актуалізація потреб у рефлексії історичного досвіду розвитку дошкільної педагогіки в контексті традицій та інновацій задля збереження національної ідентичності; презентація культурно-освітнього потенціалу регіону на міжнародному рівні; створення єдиного освітнього середовища в умовах інтегрування сучасних освітніх систем не лише європейських країн, а й світу загалом[84].

Завдання Освітнього центру полягають у тому, щоб забезпечити вивчення та дослідження актуальних аспектів проблеми виховання і навчання дітей; створення оптимальних умов для вивчення культурної та педагогічної спадщини Фрідріха Фребеля; пошук та розробку ефективних методик освіти дошкільників за системою німецького вченого; надання допомоги дітям з особливими потребами, забезпечуючи належний рівень освітніх послуг для них та соціальну підтримку; організацію співпраці з українськими та зарубіжними громадськими об'єднаннями; видання й поширення періодичних та неперіодичних видань; підготовку відеоматеріалів про діяльність Центру.

Цьому сприяє систематичне проведення семінарів-тренінгів для педагогів-практиків у галузі дошкільної освіти на різні теми. До прикладу, «Інтеграція сучасних освітніх систем Європи та світу в контексті впровадження педагогічних ідей Ф. Фребеля»; педагогічних читань, наукових студентських конференцій та майстер-класів для працівників закладів дошкільної освіти міста та області. Такі заходи є свідченням тісної співпраці теоретиків і науковців з практиками у царині дошкільного виховання дітей в Україні.

На основі системи, яку створив Ф. Фребель, докторка педагогічних наук, професорка, деканеса педагогічного факультету Херсонського дер-

[84] Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Основні ідеї педагогічної системи Фрідріха Фребеля. Інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячого садка. К.: РА «Освіта України», 2019. 1 (89). С.57–65 https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/10159

жавного університету Любов Петухова і доцентка кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти, кандидатка педагогічних наук Олена Анісімова теоретично обгрунтували необхідність уведення в науковий обіг сучасної педагогіки поняття «фребельпедагогіка». Дослідниці розглядають фребельпедагогіку як цілісну систему навчання і виховання дітей дошкільного віку, яка ґрунтується на педагогічній концепції Ф. Фребеля. Фребельпедагогіка охоплює вивчення змісту, форм і методів розвитку, навчання та виховання, шляхом поширення соціального досвіду від педагога до вихованця. Предметом фребельпедагогіки є цілеспрямована спеціально організована і систематично зреалізована діяльність фахівця задля гармонійного формування людини, утверджуючи ідеї видатного німецького педагога»[85].

Успішне упровадження фребелівської концепції передбачає усвідомлення алгоритму системи взаємообумовлених дій, які охоплюють аналіз цілей і можливостей, вибір форм, методів і засобів навчання з метою досягнення високої ефективності професійної діяльності. Ідеї Ф. Фребеля щодо врахування індивідуальних особливостей особистості, гуманного ставлення до дітей, демократичного змісту розвивальної спрямованості впливу виховання суголосні із принципами, на яких ґрунтується сучасна теорія та практика дошкільного виховання. А це – принципи індивідуалізації, гуманізації та демократизації педагогічного процесу ЗДО та ін. У системі виховних чинників німецького педагога гра посідає місце ефективного засобу навчання, що сприяє пізнавальній активності дитини і формуванню соціальних якостей її особистості.

У сучасному освітньому просторі України, відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти, особливу увагу приділено стратегії випереджувального інноваційного розвитку, яка спрямована на забезпечення самоствердження і творчої самореалізації особистості впродовж життя. Збереження та збагачення передового педагогічного досвіду і трансформацію педагогічного процесу визначено необхідними умовами для створення конкурентоспроможної і гнучкої системи вищої освіти. Наголошено на тому, що важливо зберігати баланс між традиціями та інноваціями в цьому процесі.

Трансформацію освіти супроводжують також впровадженням інноваційних методів, засобів та прийомів, які спрямовані на покращення якості педагогічного процесу загалом та його складових, зокрема. Відтак, посилюється інтерес до інтенсивного впровадження передових педагогічних ідей і технологій, задля підвищення ефективності освітньої діяльності педагогів. В інноваційній освітній діяльності ЗВО України на часі неформалізований підхід, а його успішне впровадження залежить від урахування

[85] Анісімова О.Е. Термінологічне поле фребельпедагогіки. Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Серія: педагогіка: збірник наукових праць. За заг. ред. Ломаковича А.М., Бенери В.Є. Кременець: ВЦ КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2014. Вип. 3. С. 64–70

соціально-психологічних аспектів, а саме – ціннісні орієнтації та потреби педагогів. Важливим також є забезпечення соціально-педагогічних умов для просвітницького інформування та активного навчання, які були б спрямовані на розвиток інноваційних здібностей і формування готовності до ухвалення та реалізації нових ідей. До прикладу, такими можуть слугувати освітні та виховні концепції, в яких інтегровані наскрізні ідеї, спираючись на наукові дослідження та передовий педагогічний досвід. Важливо акцентувати увагу на утвердженні ідей і висновків реалізації, які стимулюють інноваційні зміни у педагогічній практиці, підвищуючи її ефективність та адаптивність до сучасних глобальних вимог.

Трансформація галузі дошкільної освіти в Україні, передусім, обумовлена впровадженням альтернативних концепцій, які ґрунтуються на єдності методології та засобів її реалізації. Такі концепції не лише втілюють ідеї гуманізації у загальному контексті дошкільної освіти, а й актуалізують конкретні аспекти освітнього процесу, зокрема, педагогіки партнерства. Вищеокреслений підхід передбачає паритетну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу – педагогами, вихованцями та їхніми батьками. Міжособистісна взаємодія ґрунтується на принципах взаємоповаги, довіри, спільного ухвалення рішень та активної участі кожного в освітньому процесі. Наукова, педагогічна та громадська діяльність видатних педагогів минулого окреслює для сучасних освітян професійно чітку траєкторію розвитку.

Конкретизуємо дещо ширше ідеї педагогіки Ф. Фребеля у контексті партнерства.

У концепції видатного педагога дитина є активним суб'єктом взаємодії. Відповідно, він наголошував на тому, що вона – не просто пасивний об'єкт виховання, вона активний дослідник навколишнього світу. Саме ця ідея є основою педагогіки партнерства, яка заохочує дітей до самостійного мислення, творчості й активної участі в навчанні. Акцентуючи вплив гри на розвиток дитини, Ф. Фребель вважав її природним способом виховання, навчання та розвитку. Сучасна педагогіка партнерства аналогічно визнає важливість впливу гри як засобу розвитку пізнавальних, соціальних та емоційних навичок у дошкільному віці. Німецький вчений наголошував на значенні природного середовища, що впливає на розвиток дитини. Оскільки саме воно створює унікальні умови і є найкращим місцем для всебічного розвитку дитини, таке середовище забезпечує усвідомлення нею законів Всесвіту. Сучасні педагогічні підходи професійно інтегрують елементи природи виховання в освітній процес, відповідно до фребелівської педагогічної системи.

Важливим чинником впливу на всебічний розвиток дитини Ф. Фребель розглядав взаємодію з дорослими. Педагог закликав до налагодження партнерських відносин між дорослими і дитиною, що ми розглядаємо суголосним із сучасними принципами педагогіки партнерства. Сучасні дослідження учених різних аспектів нейропедагогіки доводять, що найефективнішого рівня розвитку дитини можна досягти лише в атмосфері до-

віри, підтримки та співпраці. Відповідно, можна стверджувати про те, що педагогіка партнерства, обумовлює створення такого освітнього простору, в якому кожна дитина має можливість реалізувати свій потенціал.

Ідеї Ф. Фребеля про розвиток дитини засобами гри, взаємодію з навколишнім світом і в умовах партнерських міжособистісних взаємовідносин з дорослими сьогодні набули актуальності у контексті сучасної педагогіки партнерства. Об'єднання означених підходів дозволяє моделювати освітній простір задля сприяння всебічному особистісному розвитку кожної дитини, формуючи її ключові компетентності для успішної соціалізації та запитів XXI століття.

Ідеї Ф. Фребеля актуалізуються у різних напрямках:

- використання гри як методу навчання та розвитку креативності, формування соціальних навичок і стимулювання пізнавальних здібностей дітей;
- налагодження міжособистісної взаємодії та партнерства між педагогами, дітьми та їхніми батьками;
- втілення індивідуального підходу, враховуючи особливості кожної дитини, задля максимального розкриття її особистісного потенціалу та сприяння її гармонійного розвитку.

У сучасній педагогіці партнерства ідеї Ф. Фребеля є міцним підґрунтям для розвитку різних освітніх підходів, які зорієнтовані на індивідуальний розвиток дитини. Відтак, сучасні педагоги, інтегруючи ідеї німецького вченого у реальну практику ЗДО, створюють умови для гармонійного розвитку особистості дітей, їхнього соціального та емоційного зростання в умовах партнерства.

Отже, фребельпедагогіка, як система, що базується на принципах гри, самостійної діяльності та гармонійного розвитку дитини, має вагоме значення для сучасної освіти з кількох причин:

По-перше, гуманістичний підхід Фребеля, який акцентує увагу на тому, що кожна дитина має вроджені здібності та потреби, дозволяє здійснювати індивідуалізацію навчання. Завдяки активній грі дитина сама пізнає світ, розвиває власну уяву та творчу активність, що є ключовим аспектом сучасної педагогіки, орієнтованої на особистість дитини[86].

По-друге, використання дидактичних матеріалів, відомих як «Дари Фребеля», сприяє розвитку не лише логіко-математичного мислення, а й критичного та креативного мислення[87]. Ці матеріали стимулюють у дітей

---

[86] Шаповалова О.В., Бутенко В.Г., Харькова Є.Д. Методичні рекомендації до вибіркового курсу «Фребельпедагогіка»: для здобувачів денної форми навчання спеціальності 012 Дошкільна освіта освітнього рівня бакалавр. Суми, 2024, 42 с. https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5a8f6b28-df21-41f7-8abb-b4a98d9e01d8/content

[87] Ємчик, О. (2021). Використання «Дарів Фребеля» у процесі логіко-математичного розвитку дітей в різновіковій групі закладу дошкільної освіти. Acta Paedagogica Volynienses, 1, 23–27, doi: https://doi.org/10.32782/apv/2021.1.4 https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20470/1/Frobel%E2%80%99s_gifts.pdf.

здатність до аналізу, синтезу та порівняння інформації, що дозволяє удосконалити навчальний процес і зробити його більш інтерактивним та практично орієнтованим.

По-третє, сучасний освітній процес активно інтегрує цифрові технології, зокрема, використання інтерактивних платформ, таких як Moodle. Принципи фребельпедагогіки легко адаптуються до цих технологічних засобів, що сприяє створенню гібридних форматів навчання та підвищенню ефективності дистанційного й змішаного навчання, зберігаючи при цьому орієнтацію на індивідуальні потреби дітей[88]. Крім того, система Фребеля сприяє підвищенню внутрішньої мотивації та активному залученню дітей до навчання. Гра, як основний засіб пізнання, стимулює емоційну зацікавленість, розвиває комунікативні навички та формує позитивний емоційний клімат у групах. Це, у свою чергу, створює оптимальні умови для засвоєння знань та сприяє розвитку самостійності дітей.

Не менш важливим є аспект партнерства у педагогічній взаємодії. Ф.Фребель наголошував на необхідності тісної співпраці між вихователями, батьками та дітьми, що становить основу сучасної педагогіки партнерства[89]. Такий підхід сприяє залученню сімейних та громадських ресурсів у процес організації освіти, що є запорукою успішного розвитку освітніх систем.

Таким чином, фребельпедагогіка має великий потенціал для вдосконалення навчального процесу, оскільки вона перетворює традиційне пасивне навчання на активну, творчо-орієнтовану діяльність. Вона сприяє розвитку критичного мислення, самостійності та креативності, забезпечує гнучкість навчального процесу завдяки інтеграції цифрових технологій, а також формує позитивний емоційний клімат, що є важливим для ефективного засвоєння знань. Цей підхід сприяє створенню умов, за яких кожна дитина може стати розвиненою особистістю, здатною до самостійного мислення та творчого самовираження, що є актуальним завданням сучасної освіти.

Херсонський державний університет успішно інтегрував ідеї фребельпедагогіки в освітню програму «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, однієї з провідних спеціальностей педагогічного факультету. Завдяки цій програмі майбутні вихователі отримують ґрунтовну теоретичну базу з педагогічної спадщини Ф. Фребеля, а також набувають практичних навичок роботи з дидактичним матеріалом, відомим як «Дари

---

[88] Фребелівська педагогіка в сучасній освіті: вимоги, тренди, перспективи: збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) 20–21 квітня 2023 / за заг. ред. Л.Є. Петухової, Н.А. Воропай, О.Е. Анісімової, І.В. Гриценко, А.С. Волянюк. Івано-Франківськ. 2023, 157 с.

[89] Анісімова, О. Е. (2016). Досвід підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі у контексті педагогічної спадщини Ф. Фребеля. eKhSUIR. http://eKhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/3925

Фребеля». Ці матеріали дозволяють організувати освітній процес таким чином, щоб дитина могла самостійно пізнавати світ, розвивати творчість та логіко-математичні здібності.

Впровадження фребельпедагогіки представлено у тематиці наукової діяльності здобувачів, зокрема у табл.1 зазначено теми кваліфікаційних робіт, зміст дослідження та висновки.

Таблиця 1.

Відображення фребельпедагогіки у науковій діяльності здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта

Рік та тема дослідження	Зміст дослідження	Висновки дослідження
2015 «Особливості вивчення ідей Ф. Фребеля в моделі трисуб'єктної дидактики»[90]	Досліджено інтеграцію ідей Ф.Фребеля у трисуб'єктну дидактику, що включає взаємодію викладача, студента та цифрового середовища.	Визначено ефективність поєднання традиційних ідей Фребеля з сучасними освітніми технологіями для покращення навчального процесу.
2016 «Система підготовки майбутнього вихователя на матеріалі фребельпедагогіки»[91]	Вивчено освітні програми з підготовки вихователів та їх адаптацію до фребельпедагогіки.	Виявлено необхідність розширення практичного компоненту навчання, створення спеціалізованих курсів та підвищення рівня педагогічної компетентності.
2018 «Організаційно – педагогічні умови трансформації ідей Ф. Фребеля в сучасний простір дошкільної освіти»[92]	Аналіз умов інтеграції фребельпедагогіки у сучасні освітні заклади, включаючи використання методичних матеріалів та ігрових технологій.	Обґрунтовано важливість методичного забезпечення та підготовки вихователів для ефективного застосування ідей Ф.Фребеля.

[90] Макаренко Т.І. Особливості вивчення ідей Ф.Фребеля в моделі трисуб'єктної дидактики: кваліфікаційна робота (проєкт) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»; наук. керівник проф. Л.Є. Петухова; Міністерство освіти і науки України ; Херсонський держ. ун-т, Херсон : ХДУ, 2015. 107 с.

[91] Кутольвас В. Ю. Система підготовки майбутнього вихователя на матеріалі фребельпедагогіки: кваліфікаційна робота (проєкт) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»; наук. керівник проф. Л.Є. Петухова; Міністерство освіти і науки України ; Херсонський держ. ун-т, Херсон : ХДУ, 2016. 114 с.

[92] Калатуша Є.І. Організаційно – педагогічні умови трансформації ідей Ф. Фребеля в сучасний простір дошкільної освіти: кваліфікаційна робота (проєкт) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»; наук. керівник доц. О. Е. Анісімова ; Міністерство освіти і науки України ; Херсонський держ. ун-т, Херсон : ХДУ, 2018. 88 с.

2019 «Підготовка майбутнього вихователя до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення спецкурсу «Фребельпедагогіка»[93]	Досліджено роль ІКТ у викладанні спецкурсу «Фребельпедагогіка» та ефективність цифрових методів у формуванні професійних компетентностей вихователів.	Визначено переваги інтеграції ІКТ у навчальний процес, що сприяє підвищенню мотивації студентів та покращенню засвоєння матеріалу.
2020 «Формування готовності до партнерської взаємодії в дітей старшого дошкільного віку засобами фребельпедагогіки»[94]	Вивчено механізми розвитку комунікативних навичок та соціальної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку через методики Фребеля.	Підтверджено, що використання фребельпедагогіки сприяє покращенню взаємодії дітей, розвитку їхньої соціальної компетентності та емоційного інтелекту.

У загальному освітньому процесі Херсонський державний університет впроваджує фребельпедагогічні принципи через адаптацію методів, орієнтованих на індивідуальний розвиток кожної дитини. Це забезпечує активне залучення дітей до процесу пізнання через гру, що сприяє формуванню позитивного емоційного клімату та розвитку критичного мислення.

Особливу роль у цьому процесі відіграє Освітній центр Ф. Фребеля при педагогічному факультеті ХДУ[95]. Центр організовує майстер-класи, воркшопи, конференції та інші заходи, спрямовані на популяризацію педагогічних ідей Фребеля як серед викладачів, так і серед практиків дошкільної освіти. Завдяки тісній взаємодії із зарубіжними партнерами (проходження практики здобувачів освіти педагогічного факультету ХДУ у дитячих садках міста Кассель, відвідування занять у Фребельсемінарі, спілкування із німецькими колегами) центр сприяє обміну досвідом та впровадженню інноваційних підходів в освітній процес. Це дозволяє не лише підвищити кваліфікацію майбутніх вихователів ЗДО, а й модернізувати педагогічні методики відповідно до сучасних вимог.

В освітньому процесі впроваджено ресурс Веб-мультимедіа енциклопедію з фребельпедагогіки «Дари Фребеля»[96]. Даний ресурс є сучасною інте-

---

[93] Задирко Г.І. Підготовка майбутнього вихователя до використання інформаційно – комунікаційних технологій у процесі вивчення спецкурсу «Фребельпедагогіка»: кваліфікаційна робота (проєкт) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»; наук. керівник доц. О. Е. Анісімова ; Міністерство освіти і науки України ; Херсонський держ. ун-т, Херсон : ХДУ, 2019. 97 с.

[94] Рольська Т. А. Формування готовності до партнерської взаємодії в дітей старшого дошкільного віку засобами фребельпедагогіки: кваліфікаційна робота (проєкт) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»; наук. керівник доц. О. Е. Анісімова ; Міністерство освіти і науки України ; Херсонський держ. ун-т, Херсон : ХДУ, 2020. 59 с.

[95] Освітній центр Фрідріха Фребеля. URL: https://www.kspu.edu/About/Faculty/FElementaryEdu/stor_ faqult/Tsentr_Frebelya.aspx

[96] Web-мультимедіа енциклопедія «Дари Фрідріха Фребеля». URL: https://froebel.kspu.edu/

рактивною платформою, що містить теоретичні матеріали, мультимедійні навчальні модулі, відеоуроки та практичні завдання. Його основною метою є поглиблене вивчення фребельпедагогіки та її ефективне впровадження в систему підготовки майбутніх педагогів.

Функціональні можливості енциклопедії:

– доступ до навчальних матеріалів з історії та методології фребельпедагогіки;
– мультимедійні ресурси, включаючи інтерактивні модулі та відеоуроки;
– практичні завдання та методичні рекомендації щодо використання фребелівських дарів у навчанні
– електронна бібліотека, яка містить дослідження та наукові публікації з фребельпедагогіки;
– засоби для самооцінювання, що допомагають студентам перевіряти рівень засвоєного матеріалу.

Завдяки використанню цього ресурсу здобувачів та викладачі можуть не лише отримувати необхідні знання, а й застосовувати їх на практиці. Веб-енциклопедія сприяє розширенню цифрової компетентності педагогів, забезпечує доступ до якісних освітніх матеріалів та підтримує впровадження європейських стандартів у педагогічну освіту.

Перспективи розвитку цієї платформи вбачаємо у розширенні її функціоналу, інтеграції з іншими цифровими освітніми середовищами та розробці нових інтерактивних модулів, що ще більше підвищить її ефективність у підготовці майбутніх педагогів.

Досвід Херсонського державного університету є яскравим прикладом того, як традиційні педагогічні ідеї можуть бути адаптовані до умов сучасної освіти, а інтеграція фребельпедагогіки сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості, здатної до самостійного мислення, творчості та ефективної взаємодії як під час аудиторних занять, так і в умовах дистанційного навчання.

У табл.2 визначено основні форми співпраці між педагогічними колективами, адміністрацією та зовнішніми партнерами для успішної реалізації фребельпедагогіки.

Таблиця 2.

Основні форми співпраці між для успішної реалізації фребельпедагогіки

Форма співпраці	Опис	Роль або функції
Угоди з іноземними партнерами та іншими українськими освітніми установами	Угода про співпрацю з німецькими закладами (2002 р.), підписання угоди з Інститутом проблем виховання НАПН України	Встановлення офіційного партнерства, визначення напрямів співпраці

Освітній центр Ф. Фребеля при педагогічному факультеті ХДУ	Відкриття центру в ХДУ (2009 р.), підтримка досліджень, семінарів, методичних заходів	Організаційний та науковий центр впровадження фребельпедагогіки
Міжнародні стажування	Відрядження студентів і викладачів до Німеччини (Кассель, 2012 р.), практика у фребельських закладах	Підвищення професійної кваліфікації, обмін досвідом
Наукові конференції	Проведення міжнародних конференцій та читань (2009, 2010, 2011, 2014, 2016, 2019, 2023)	Генерація та поширення наукових знань, професійний розвиток
Методичні семінари та круглі столи	Семінари з питань дошкільної освіти (2010, 2016, 2019)	Обговорення актуальних педагогічних проблем, професійний розвиток освітян
Фребелівський дитячий садок	Відкриття Херсонського закладу дошкільної освіти № 33 ім. Ф. Фребеля (2012 р.), інтеграція фребелівських методик у практику	Практичне застосування педагогічних ідей Фребеля
Практична підготовка студентів	Виконання студентами фребелівських методик у садочку №33	Формування професійних компетентностей, педагогічна практика
Інтерактивне навчання	Використання інтерактивних дошок у навчанні	Інноваційний підхід до навчання фребельпедагогіки
Видання наукових публікацій	Публікації в журналах «Дошкільне виховання» та збірниках МОН України	Розповсюдження наукових досліджень та методик
Благодійна допомога	Надання дидактичних матеріалів та фінансування садочку №33 з Німеччини	Матеріальна підтримка розвитку фребельпедагогіки
Фребелівська піраміда	Встановлення пам'ятного знаку в ХДУ	Символічне утвердження фребельпедагогіки в університеті

Педагогічні студії Ф. Фребеля	Інтерактивні заходи: ІКТ, робототехніка, майстер-класи	Практичне навчання сучасних методик за фребелівською концепцією
Спільні наукові дослідження	Дослідження разом із німецькими партнерами	Створення нових наукових підходів, академічна мобільність
Інтеграція фребельпедагогіки у зміст навчання	Включення фребельпедагогіки як освітньої компоненти в ОП «Дошкільна освіта».	Оновлення освітньої програми, включення фребельпедагогіки в освітній процес, як повноцінного навчального курсу.

На основі аналізу форм співпраці, які застосовуються для впровадження фребельпедагогіки, можна зробити наступний загальний підсумок. Впровадження фребелівських педагогічних ідей у систему освіти в Херсонському державному університеті базується на багатосторонній співпраці, що включає як внутрішні, так і зовнішні взаємодії. Найефективнішими формами співпраці є: партнерство через угоди з іноземними та українськими освітніми установами, що забезпечує встановлення формальних зв'язків, визначення напрямів співпраці та обміну досвідом, що сприяє інтеграції кращих європейських практик у систему освіти; робота Освітнього центру Ф. Фребеля при педагогічному факультеті ХДУ, який виступає як організаційний і науковий майданчик, що координує методичну підтримку, організовує семінари, воркшопи, конференції та інші заходи, спрямовані на популяризацію та апробацію фребельпедагогічних підходів; міжнародні стажування та спільні наукові дослідження, що сприяють підвищенню професійної кваліфікації, обміну досвідом та розробці нових методичних підходів; практична підготовка студентів через інтегровану роботу у фребелівському дитячому садку та практичні заняття; використання сучасних цифрових технологій та інтерактивних методів навчання.

Таким чином, успішна реалізація фребельпедагогіки базується на комплексному підході, який включає офіційне партнерство, науково-методичну підтримку, практичну підготовку майбутніх фахівців, використання сучасних технологій та активну участь у науково-практичних заходах. Цей багатоформатний підхід забезпечує не лише інтеграцію традиційних педагогічних ідей Фребеля у сучасний освітній процес Херсонського державного університету, але й сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості майбутнього педагога, що є ключовим завданням сучасної освіти.

Сучасні освітні тенденції цифровізації стосуються і фребельпедагогіки. Інноваційні підходи у фребельпедагогіці сьогодні ґрунтуються на синтезі

класичних ідей Фрідріха Фребеля з сучасними методами інтерактивного навчання, що дозволяє забезпечити комплексний розвиток дитини. Сучасні технології, зокрема цифрові засоби та інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), відіграють ключову роль у трансформації традиційних фребелівських методик. Використання інтерактивних платформ, таких як цифрові дошки, онлайн-системи управління навчанням (Moodle, Google Classroom) та спеціалізованих програм, дозволяє адаптувати ідеї Фребеля до умов дистанційного та змішаного навчання. Такий підхід сприяє активному залученню дітей до навчального процесу, стимулює розвиток критичного мислення та творчості, а також створює умови для індивідуалізованого підходу до кожного учня[97].

По-друге, класичні фребельпедагогічні ідеї, такі як розвиток через гру, самостійна діяльність та використання дидактичних матеріалів («Дарів Фребеля»), поєднуються з сучасними методами інтерактивного навчання. Сучасні педагогічні практики інтегрують ці традиційні елементи з елементами гейміфікації та штучного інтелекту (ШІ), що дозволяє створити адаптивні навчальні середовища, де навчальний контент оптимізовано під потреби кожного учня. Використання ШІ для аналізу навчальних досягнень і гейміфікація завдань сприяють підвищенню мотивації, розвитку логіко-математичних навичок та формуванню здатності до творчого мислення[98].

У європейському контексті розвиток фребельпедагогіки набуває особливої актуальності завдяки широкій співпраці між освітніми закладами різних країн. Участь Херсонського державного університету у міжнародних програмах, таких як обмін стажуваннями та спільні наукові проєкти з європейськими партнерами, свідчить про високий рівень інтеграції традиційних педагогічних підходів із сучасними європейськими стандартами освіти. Такі ініціативи сприяють обміну досвідом, впровадженню новітніх методик і технологій, а також допомагають адаптувати класичні ідеї Фребеля до умов сучасного навчання[99].

---

[97] Фребелівська педагогіка в сучасній освіті: вимоги, тренди, перспективи: збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) 20–21 квітня 2023 / за заг. ред. Л.Є. Петухової, Н.А. Воропай, О.Е. Анісімової, І.В. Гриценко, А.С. Волянюк. Івано-Франківськ. 2023, 157 с. URL:https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/10020/document.pdf

[98] Ємчик О. (2021). Використання «Дарів Фребеля» у процесі логіко-математичного розвитку дітей в різновіковій групі закладу дошкільної освіти. Acta Paedagogica Volynienses, 1, 23–27, doi: https://doi.org/10.32782/apv/2021.1.4

[99] Семеній, Н. О. (2023). Педагогічне партнерство вчителя з різними соціальними інституціями. У Л. Є. Петухова, Н. А. Воропай, О. Е. Анісімова, І. В. Гриценко, & А. С. Волянюк (Ред.), Фребелівська педагогіка в сучасній освіті: вимоги, тренди, перспективи: Збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), 20–21 квітня 2023 (с. 35–39). Івано-Франківськ. https://elibrary.kubg.edu.ua/id /eprint/ 48206/1/N_Semenii_PPVRSI_2023_FPO.pdf

Подальший розвиток фребельпедагогіки в українській системі освіти можливий за рахунок розширення співпраці з європейськими партнерами, активного впровадження цифрових технологій та ШІ в освітній процес, а також через організацію міжнародних конференцій, семінарів і спільних дослідницьких проєктів. Цей підхід забезпечує не лише підвищення якості професійної підготовки вихователів ЗДО, а й сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості дітей, що є основою для сталого розвитку освітньої системи в Україні. Таким чином, інноваційні підходи у фребельпедагогіці, що поєднують класичні ідеї з сучасними цифровими технологіями, є потужним інструментом для модернізації освітнього процесу, підвищення мотивації здобувачів освіти і формування компетентних, творчих та самостійних особистостей, що сприятиме розвитку української освіти в європейському контексті.

Зазначимо, що особливості партнерських відносин у контексті інтеграції фребельпедагогіки відзначаються багатогранністю та взаємодоповнюючим характером. По-перше, такі відносини базуються на формальних угодах, що встановлюють чіткі напрями співпраці між університетами, освітніми установами та міжнародними партнерами. Це дозволяє систематизувати обмін досвідом, узгодити методичні підходи та забезпечити доступ до інноваційних технологій, які сприяють ефективному впровадженню фребельпедагогічних ідей у навчальний процес. По-друге, Освітній центр Ф. Фребеля при педагогічному факультеті ХДУ відіграє ключову роль як організаційний та науковий майданчик, що координує семінари, воркшопи, конференції та інші заходи. Це сприяє не тільки підвищенню професійного рівня викладачів і майбутніх вихователів, а й формує мережу професійних зв'язків, яка стимулює постійний обмін знаннями та кращими практиками[100]. Крім того, партнерські відносини включають участь у міжнародних стажуваннях і спільних наукових дослідженнях, що дозволяє інтегрувати європейські педагогічні стандарти та інноваційні методики в систему освіти України. Це відкриває можливості для адаптації традиційних принципів фребельпедагогіки до сучасних умов, використання цифрових технологій, гейміфікації та штучного інтелекту для підвищення якості навчання.

У табл.3 зазначимо перспективи подальшого розвитку фребельпедагогіки в українському освітньому просторі:

[100] Семеній, Н. О. (2023). Педагогічне партнерство вчителя з різними соціальними інституціями. У Л. Є. Петухова, Н. А. Воропай, О. Е. Анісімова, І. В. Гриценко, & А. С. Волянюк (Ред.), Фребелівська педагогіка в сучасній освіті: вимоги, тренди, перспективи: Збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), 20–21 квітня 2023 (с. 35–39). Івано-Франківськ. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48206/1/N_Semenii_PPVRSI_2023_FPO.pdf

Таблиця 3.

Перспективи розвитку фребельпедагогіки в українському освітньому просторі

Перспектива	Опис
Розширення формальних партнерств	Активізація укладання угод з європейськими та українськими освітніми установами для створення стабільної платформи обміну досвідом і методиками.
Оновлення плану роботи Освітнього центру Ф. Фребеля	Розширення спектру заходів (майстер-класи, семінари, конференції) із залученням викладачів та практиків дошкільної освіти для апробації інноваційних підходів.
Використання сучасних цифрових технологій	Інтеграція інтерактивних засобів навчання, цифрових платформ та інструментів гейміфікації для адаптації фребельпедагогіки до умов дистанційного та змішаного навчання.
Підтримка спільних наукових досліджень	Реалізація спільних проєктів із зарубіжними партнерами для розробки нових методичних підходів та модернізації освітнього процесу відповідно до сучасних європейських стандартів.
Формування мережі професійної взаємодії	Організація регулярних обговорень, круглих столів та семінарів для створення партнерської мережі між освітніми установами, педагогами та дослідниками.

Ці кроки спрямовані створити інтегровану освітню екосистему, де класичні ідеї Ф. Фребеля ефективно поєднуються з сучасними технологічними інноваціями, сприяючи всебічному розвитку дітей та підвищенню якості дошкільної освіти в Україні.

Досвід упровадження фребельпедагогіки в освітній процес Херсонського державного університету підтверджує її ефективність як одного з ключових підходів до формування професійної компетентності майбутніх педагогів. Враховуючи актуальні виклики освіти, адаптація принципів Ф. Фребеля до сучасного освітнього простору сприяє збереженню європейських педагогічних традицій і водночас інтеграції інноваційних методів навчання.

Аналіз результатів використання фребельпедагогіки свідчить про її значний вплив на розвиток креативного мислення, самостійності та рефлексивної діяльності студентів. Формування професійної мотивації через практико-орієнтоване навчання дозволяє забезпечити якісну підготовку фахівців, які готові до роботи в умовах сучасної освіти. Зокрема, акцент на використанні інтерактивних методів навчання, ігрових технологій та дидактичних матеріалів, розроблених відповідно до концепції Фрідріха Фребеля, сприяє ефективному засвоєнню знань і набуттю практичних навичок.

Важливим аспектом є також формування загальноєвропейських цінностей у студентів, що відповідає стратегічним напрямам розвитку освіти в контексті євроінтеграції України. Використання принципів фребельпеда-

гогіки не лише забезпечує високий рівень підготовки майбутніх педагогів, а й сприяє вихованню відповідального громадянина, здатного до критичного мислення, співпраці та толерантного спілкування в багатокультурному середовищі. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розширення методологічного інструментарію фребельпедагогіки, розробку інноваційних педагогічних технологій на її основі, а також оцінку її впливу на освітній процес у закладах вищої освіти. Зокрема, перспективними напрямами є вивчення можливостей поєднання фребелівської педагогіки з цифровими технологіями навчання, а також розробка рекомендацій щодо її ефективного використання в освітніх програмах різних рівнів. Таким чином, фребельпедагогіка є потужним засобом модернізації педагогічної освіти, що відкриває нові можливості для професійного розвитку майбутніх педагогів і сприяє підвищенню якості освітнього процесу в умовах сучасних викликів.

DOI: https://doi.org/10.35387/edu-mono.0205.2025

1.5. UDRŽATEĽNOSŤ A SKVALITŇOVANIE MODELU NÁROKOVATEĽNÝCH PODPORNÝCH OPATRENÍ VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ

Alica PETRASOVÁ (Prešov, Slovakia)

SUSTAINABILITY AND IMPROVEMENT OF THE MODEL OF CLAIMABLE SUPPORT MEASURES IN EDUCATION

Alica PETRASOVÁ (Prešov, Slovakia)

Národný inštitút vzdelávania a mládeže (NIVaM) ako verejná, rezortná organizácia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky napĺňa víziu moderného formálneho a neformálneho vzdelávania na Slovensku s odbornou podporou jeho aktérov – jednotlivcov a organizácií, aby vedeli efektívne a adresne poskytovať kvalitné výchovné a vzdelávacie služby. Významná zmena v modernej histórii inkluzívneho vzdelávania na Slovensku sa začala v máji v roku 2023, kedy vstúpila do platnosti novela zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorá zavádza do vzdelávacieho systému 21 podporných opatrení (PO)[101].

[101] *Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní* (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. (2008). *Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky*. Dostupné na: https://www.minedu.sk/12272-sk/zakony/.

МІЖНАРОДНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР: РОЗВИТОК В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

INTERNATIONAL EDUCATIONAL SPACE: DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF SOCIOCULTURAL TRANSFORMATION

МІЖНАРОДНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР:
розвиток в умовах
соціокультурної трансформації

INTERNATIONAL EDUCATIONAL SPACE:
Development in the Conditions
of Socio-Cultural Transformation

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРОСЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА НАПН УКРАЇНИ

МІЖНАРОДНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР:

розвиток в умовах соціокультурної трансформації

Україна – Словаччина – Польща – Чехія –
Угорщина – Румунія – Німеччина

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
MUKACHIV STATE UNIVERSITY
IVAN ZIAZIUN INSTITUTE OF PEDAGOGICAL EDUCATION
AND ADULT EDUCATION OF THE NAES OF UKRAINE

INTERNATIONAL EDUCATIONAL SPACE:

Development in the Conditions of Socio-Cultural Transformation

Ukraine – Slovakia – Poland – Czech Republic –
Hungary – Romania – Germany

УДК 373:378].014(4)
https://doi.org/10.35387/edu-mono.0200.2025

Рекомендовано до друку
Вченою радою Мукачівського державного університету
(протокол № 16 від 27 травня 2025 року)

Рецензенти:

Нелля НИЧКАЛО – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, академік-секретар відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, м. Київ, Україна.

Тереса ЯНІЦКА-ПАНЕК – доктор педагогічних наук (габілітований), професор, Державний університет Стефана Баторія, м. Скерневіце, Польща.

Інокентій КОРНІЄНКО – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Мукачівського державного університету, м. Мукачево, Україна.

За загальною редакцією
доктора педагогічних наук, професора, **Авшенюк Н. М.,**
доктора педагогічних наук, професора **Товканець Г. В.**

М 57 **Міжнародний освітній простір: розвиток в умовах соціокультурної трансформації** : монографія. Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець та колектив авторів. За заг. ред. Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець. – Ужгород : РІК-У, 2025. – 392 с.

ISBN 978-617-8596-01-9

У монографії розглянуто питання трансформації освіти як суттєвого соціокультурного потенціалу розвитку суспільства, який сприяє громадянському, інтелектуальному й духовному становленню особистості та забезпечує сталий поступ соціуму, людства в цілому. Представлено результати наукових досліджень освітніх змін у міжнародному освітньому просторі вченими та педагогами з України, Словаччини, Польщі, Чехії, Румунії, Угорщини, а також Німеччини. Актуалізовано проблеми трансформації освіти у дискурсі соціокультурної динаміки, тенденцій розвитку педагогічної освіти, загальної середньої освіти і професійної підготовки в сучасному світовому освітньому просторі.

Адресується фахівцям, які займаються науковою і професійно-педагогічною діяльністю з означеної проблеми, здобувачам вищої освіти педагогічних спеціальностей; усім, хто цікавиться актуальними проблемами розвитку педагогічної науки, порівняльно-педагогічних досліджень та сучасної загальної середньої і вищої освіти.

ISBN 978-617-8596-01-9

© Мукачівський державний університет, 2025
© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2025
© Авшенюк Н.М., Товканець Г. В. та колектив авторів, 2025

UDK 373:378].014(4)
https://doi.org/10.35387/edu-mono.0200.2025

Recommended for publication by
the Academic Council of Mukachiv State University
(protocol No. 16 of 27 May 2025)

Reviewers:

Nella NYCHKALO – Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Academician-Secretary of the Department of Professional Education and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Teresa JANICKA-PANEK – Doctor of Pedagogical Sciences (Habilitation), Professor, Stefan Batory State University, Skierniewice, Poland.

Inokentiy KORNIENKO – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor of the Department of Psychology of Mukachevo State University.

Under the general editorship of
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor **Avsheniuk N. M.**,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor **Tovkanets G. V.**

M 57 **International Educational Space: Development in the Conditions of Sociocultural Transformation** : Monograph. N. M. Avsheniuk, G. V. Tovkanets and a team of authors. Under the general editorship of N. M. Avsheniuk, G. V. Tovkanets. – Uzhhorod : RIK-U, 2025. – 392 p.

ISBN 978-617-8596-01-9

The monograph examines the issue of the transformation of education as a significant socio-cultural potential for the development of society, which contributes to the civic, intellectual and spiritual formation of the individual and ensures the sustainable progress of society, humanity as a whole. The results of scientific research on educational changes in the international educational space by representatives of scientists and teachers from Ukraine, Slovakia, Poland, the Czech Republic, Romania, Hungary, as well as Germany are presented. The problems of the transformation of education in the discourse of socio-cultural dynamics, trends in the development of pedagogical education, general secondary education and vocational training in the modern world educational space are updated.

Addressed to specialists engaged in scientific and professional pedagogical activities on the specified problem, to applicants for higher education in pedagogical specialties; to all who are interested in current problems of the development of pedagogical science, comparative pedagogical research and modern general secondary and higher education.

ISBN 978-617-8596-01-9

© Mukachevo State University, 2025
© Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine, 2025
© Avsheniuk N.M., Tovkanets G.V. and team of authors, 2025

БІБЛІОГРАФІЯ

BIBLIOGRAPHY

1. Авдєєнко І. М. Розвиток культури здоров'я студентів в освітньому середовищі вищого навчального закладу: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.07. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2016. 22 с.
2. Авшенюк Н. М. Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: монографія / за наук. ред. М. П. Лещенко Київ: Інститут обдарованої дитини, 2015. 610 с
3. Андросович К. А., Ткаченко Л. І., Міленіна М. М. Лідерство як засіб самореалізації обдарованих учнів: методичні засади реалізації особистісного потенціалу обдарованих учнів наукових ліцеїв: методичний посібник. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. С. 40–77.
4. Андрущенко В. П. Модернізація педагогічної освіти в контексті викликів ХХІ століття. Європейські педагогічні студії. 2015. № 5–6. С. 58.
5. Анісімова О. Е. Досвід підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі у контексті педагогічної спадщини Ф. Фребеля. 2016. URL: http://eKhSUIR. kspu.edu/handle/123456789/3925.
6. Анісімова О. Е. Термінологічне поле фребельпедагогіки. Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка: збірник наукових праць / за заг. ред. А. М. Ломаковича, В. Є. Бенери Кременець: ВЦ КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2014. Вип. 3. С. 64–70.
7. Бабіна Н. О. «Болонський процес» як чинник розвитку системи вищої освіти України. Modern Science – Moderní věda. 2020. № 7. С. 124–129.
8. Батенко Л. П., Загородніх О. А., Ліщанська В. В. Управління проєктами: уавч. посібник. Київ: КНЕУ, 2004. 231 с.
9. Бахмат Н. В., Сторчова Т. В., Моцик Р. В., Мєлєкєсцева Н. В., Братиця Г. Г. Сучасні тенденції розвитку цифрової компетентності майбутніх учителів: європейський досвід. Академічні візії. 2023. Вип. 15. URL: https://www.academy-vision.org/index.php/av/issue/view/11.
10. Бібік Н. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
11. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2017. С. 42–45.
12. Біницька К. М. Тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи: дис. … доктора пед. наук. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2018.
13. Богута В. М. Використання навчально-творчих задач у процесі формування творчих здібностей учнів початкових класів. Педагогіка та психологія. 2017. № 57. С. 21–31.
14. Болонський процес. Документи і матеріали / за ред. С. І. Юрія. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 136 с.

15. Бондар Т. В., Карпенко О. Г., Дикова-Фаворська Д. М. Формування здорового способу життя молоді: навч.-метод, посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді. Київ: Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. 115 с.
16. Бондар Т. І., Пинзеник О. М. Особливості природничої освіти в Норвегії. Наукові записки. Педагогічні науки. 2022. Вип. 207. С. 401–406.
17. Бреус С. М. Формування виховних вмінь майбутнього вчителя в процесі педагогічної підготовки: автореф. дис. … канд. пед. наук. Харків, 2005. 22 с.
18. Брижак Н. Ю. Методика гурткової та клубної роботи в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах: навчальний посібник. Мукачево: Видавництво МДУ, 2017.
19. Брусов Ю. В. Особливості сертифікації педагогічних працівників у США. Наукові записки молодих учених. 2024. № 13. С. 1–7. URL: https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/SNYS/article/view/2113.
20. Брюханова Н. О. Основи педагогічного проєктування в інженерно-педагогічній освіті: монографія. УІПА-Харків: НПІМТ, 2010. 438 с.
21. Вайновська М. К. Формування творчої особистості підлітка в навчально-виховному процесі: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07. Запоріжжя, 2004. 145 с.
22. Васютіна Т. М. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації змісту природничої та громадянської освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Хмельницький, 2022. URL: https://nauka.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/referat-_vasyutina_-druk.pdf.
23. Ващенко Л. Моделі управління інноваційними процесами. URL: http://osvita.ua/school/method/289/.
24. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
25. Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти. Акмедосягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. С. 302–347.
26. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб. Дніпро: Ун-т імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
27. Воробйова О. Державне управління вищою освітою в США крізь призму акредитації. Наукові вісті ДУ «УНДІЗ». 2022. № 1(11). С. 56–62.
28. Вчитель закладу загальної середньої освіти: Професійний стандарт від 29.08.2024 р. № 1225. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/929/92993/646-ilovepdf_merged_1.pdf.
29. Галян О. І. Особистість школяра у вимірах суб'єктності: історико-педагогічний дискурс: монографія. Дрогобич: РВВ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. 360 с.
30. Герасимова І. Г. Теоретико-методологічні засади формування професійної мобільності майбутніх фахівців аграрної сфери: автореф. дис. … доктора пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 40 с.
31. Герасимчук О. Л Моделювання процесу формування екологічної компетентності майбутніх гірничих інженерів у процесі професійної підготовки. Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів: монографія / за ред. С. С. Вітвицької. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2019. С. 217–232.
32. Гісь О. М. Математика: підруч. для 3 кл. закл. серед. освіти у 2-х ч. Харків: Ранок, 2020. Частина 1. 224 с.

33. Годлевська К. В. Інклюзивна освіта ромських учнів у Словацькій Республіці та Угорщині: виклики та перспективи. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Педагогіка та психологія. 2024. Вип. 5. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-5-03-01.
34. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.
35. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради науковцям. Київ–Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008.
36. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. 154 с.
37. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 373 с.
38. Горбатюк Р. Теоретичні основи моделювання системи професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2012. № 11. С. 184–190.
39. Граб М. В. Професійна підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої освіти Норвегії: нормативно-правове забезпечення. Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука». 2021. Вип. 2(31). С. 51–56.
40. Граб М. В. Вища освіта Данії: практико-зорієнтований підхід. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки. 2020. Вип. 7(163). С. 183–188.
41. Граб М. В., Лалак Н.В. Сучасні тенденції реформування системи освіти Норвегії. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія. 2020. Вип. 6(1). С. 44–50.
42. Гребінь Н. Психологічне маніпулювання у міжособистісній взаємодії у ракурсі суб'єктно-вчинкового підходу. Вісник Львівського університету. Серія: Психологічні науки. 2018. Вип. 2. С. 23–31.
43. Грищенко Г. П. Ступенева система підготовки вчителів-предметників. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/16138.
44. Гуляс І. А. Особистість як інтегральний суб'єкт аксіопсихіки. Наука і освіта. 2010. № 2. С. 4–8.
45. Гуляс І. А. Принцип суб'єктності в аксіопсихологічному проектуванні життєвих досягнень особистості. Соціальна психологія сьогодні: здобутки і перспективи: матеріали доповідей учасників ІІ Всеукраїнського конгресу із соціальної психології / відп. за вип. З. Ф. Сіверс, укл. А. В. Полегенько. Київ: ІСПП НАПН України, 2019. С. 78–80.
46. Даніленко Л. І. Інноваційний освітній менеджмент: навч. посіб. Київ: Главник, 2006. 144 с.
47. Державний стандарт початкової освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019.
48. Державний стандарт початкової освіти: Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21 лютого 2018 року у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688. 2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-D0%BF#Text.
49. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. С. 37–38.
50. Додаткова фінансова підтримка для вступників від держави: запроваджуємо державні гранти. 2023. URL: https://mon.gov.ua/news/dodatkova-finansova-pidtrymka-dlia-vstupnykiv-vid-derzhavy-zaprovadzhuiemo-derzhavni-hranty.
51. Долинский Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у

навчально-виховній діяльності: автореф. дис. … докт. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Одеса, 2011.
52. Дрожжина Т. В. Євроінтеграційні процеси в освіті. Чеський досвід. Управління школою. 2009. № 11. С. 24–27.
53. Дубасенюк О. А. Розвиток вищої освіти: тенденції та перспективи. Людиноцентризм як основа гуманітарної політики України: освіта, політика, економіка, культура: матер. Всеукр. конф. Київ: ІОД НАПН України, 2011. С. 135–142.
54. Дубасенюк О. А. Концептуальні положення теорії професійної виховної діяльності педагога. Педагогіка і психологія. 1999. № 4. С. 91.
55. Дубасенюк О. А. Професійно-педагогічна освіта: методологія, теорія, практика: монографія. У 2 т. Т. 1. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2015. 400 с.
56. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: методологія, теорія, практика. Т. 2. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016.
57. Дубініна Н. В. Педагогічні умови застосування мультимедійних технологій в підготовці майбутніх інженерів-будівельників: дис.… канд. пед. наук: 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти. Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2015. 269 с.
58. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
59. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/article-68279.
60. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / за ред.: О. С. Мельничук. Київ: Наукова думка, 1983.
61. Євтух М. Вітчизняний та світовий досвід підготовки вчителів в освітньому просторі України. 2020. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722878/1/1%96%D1%97_2020-51-90.pdf.
62. Ємчик О. Використання «Дарів Фребеля» у процесі логіко-математичного розвитку дітей в різновіковій групі закладу дошкільної освіти. Acta Paedagogica Volynienses. 2021. Vol. 1. P. 23–27. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20470/ 1/Frobel% E2%80%99s_gifts.pdf.
63. Задирко Г. І. Підготовка майбутнього вихователя до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення спецкурсу «Фребельпедагогіка»: кваліфікаційна робота (проєкт) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / наук. керівник доц. О. Е. Анісімова. Херсон: ХДУ, 2019. 97 с.
64. Западинська І. Теоретико-методологічні засади ступеневої педагогічної освіти. Педагогічні науки: зб. наук. пр. Полтава, 2017. Вип. 69. С. 14–19.
65. Зарубіжна система вищої освіти: навч. посіб. / авт.-упоряд. М. І. Гагарін. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. 102 с.
66. Заскалєта С. Тенденції професійної підготовки фахівців у країнах європейського простору: забезпечення якості вищої освіти. Освітологія. 2019. № 8. С. 111–116.
67. Захарченко О. А. Адаптивне навчання на уроці англійської мови: ролі вчителя як модератора, коуча, фасилітатора та тьютора. Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ: зб. матеріалів наук.-практ. конф., 15 травня 2019 р. Житомир, 2019. URL: https://conf.zippo.net.ua/?p=277.
68. Звонар Й. П. Вплив трудової мобільності населення на конкурентоспроможність соціально-трудового потенціалу. Інноваційна економіка. 2012. Вип. 7. С. 182–186.
69. Зимівець Н. Категорія здоров'я в контексті концепції сприяння покращенню здоров'я. Освіта Донбасу. 2010. № 6(143). С. 109–118.

70. Зленко А., Ісайкіна О. Академічна мобільність як невід'ємна складова інтеграції України до сучасного європейського суспільства знань. Society. Document. Communication. 2019. № 6/2. С. 56–76.
71. Ілійчук Л. Академічна мобільність як стратегічний вектор якісної підготовки майбутніх фахівців в епоху глобалізації та розвитку освітніх інновацій. Проблеми освіти. 2024. Вип. 2(101). С. 24–43.
72. Інноваційний менеджмент: моделювання освітніх процесів / уклад. Т. М. Соколенко. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. 47 с.
73. Казьмін В. Проблема формування мотивації у навчальній діяльності. Завуч. 2004. № 5. С 9–12.
74. Калатуша Є. І. Організаційно-педагогічні умови трансформації ідей Ф. Фребеля в сучасний простір дошкільної освіти: кваліфікаційна робота (проєкт) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / наук. керівник доц. О. Е. Анісімова. Херсон: ХДУ, 2018. 88 с.
75. Калашнікова С. А. Лідер в освіті. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер. 2008. С. 454.
76. Канішевська Л. В. Теоретико-методичні основи виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності: автореф. дис. … д-ра пед. наук: 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Київ, 2011. 38 с.
77. Карпенко З. Аксіологчна психологія особистості: монографія. 2-ге вид., перероб., доповн. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. 720 с.
78. Карпенко З. С. Картогрфія інтегральної суб'єктності: пост-модерністський проєкт. Людина. Суб'єкт. Вчинок. Філософсько-психологічні студії / за заг. ред. В. О. Татенка. Київ: Либідь, 2006. С. 157–175.
79. Кашпур Т. О., Песляк. Р. Особливості організації позанавчальної роботи з учнями. 2013. URL: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2013/ Pedagogica/2_136577.doc.htm.
80. Кендзьор П. І. Проблема сприйняття Іншого у полікультурному вихованні молодших школярів. Молодь і ринок. 2015. № 6. С. 36–41.
81. Киливник В. Педагогічні умови формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. № 2(76). С. 156–166.
82. Кисельова-Біла В. П. Про нові підходи до використання математичних задач як дидактичного засобу навчання, розвитку і виховання молодших школярів. 2004.
83. Кіліченко О. І. Підготовка майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з учнями молодшого шкільного віку: автореф. дис… канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 1997. 24 с.
84. Ключкович Т. Інклюзивна освіта в Словаччині: нормативні основи та пріоритети розвитку. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. Вип. 54, Том 1, С. 280–284.
85. Ковбатюк М. В., Шевчук В. О. Академічна мобільність студентів в умовах розвитку освітніх інтеграційних процесів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / ред. кол.: Н. Н. Пойда-Носик (гол. ред.) та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 30. С. 92–97.
86. Ковтун (Бугайчук) О. Основні підходи до розвитку українського літературного мовлення учнів у позакласній роботі. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: зб. наук. пр. 2002. Вип. 4. С. 19–27.

87. Козубовська І. В., Стойка О. Я. Деякі особливості ступеневої освіти в США. Проблеми сучасної психології. Ужгород: УжНУ, 2017. С. 73–77.
88. Козубовська І. В., Стойка О. Я. Трансформаційні процеси в сучасній вищій школі США. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія / ред. кол.: Т. Д. Щербан (гол. ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2015. Вип. 2(2). С. 111–116.
89. Концепція «Нова українська школа». 2016. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf.
90. Коняхін Ю. Міжнародна академічна мобільність в закладах фахової передвищої освіти. Інноватика у вихованні. 2023. Вип. 17. С. 349–356.
91. Красняков Є. В. Європейський досвід Чеської республіки в галузі освіти: досвід для України. Вісник НАДУ. 2015. № 4. С. 104–111.
92. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ: Педагогічна думка, 2009. 365 с.
93. Круглов В. Інтеграція системи вищої освіти України в Європейський освітній простір, 2025. URL: https://www.researchgate.net/ publication/365647249_Integracia_sistemi_visoi_osviti_Ukraini_v_Evropejskij_osvitnij_prostir.
94. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: монографія. Київ: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2003.
95. Кукевич О. М., Клехо О. М. Формування соціокультурної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology. 2017. Vol. 5(1). P. 143–146.
96. Кутольвас В. Ю. Система підготовки майбутнього вихователя на матеріалі фребельпедагогіки: кваліфікаційна робота (проєкт) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / наук. керівник проф. Л. Є. Петухова. Херсон: ХДУ, 2016. 114 с.
97. Лавров А. І. Формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у процесі вивчення спеціальних дисциплін: дис. … канд. пед. наук: 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського, 2011. 274 с.
98. Лазаренко Н. Сучасні тенденції розвитку системи освіти в країнах ЄС. Рідна школа. 2019. № 3–4. С. 12–17.
99. Леврінц М. І. Альтернативна освіта педагогів у США: Альтернативи для України. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2023. Вип. 1 (52). С. 88–93. DOI: https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.52.88-93.
100. Листопад Н. П. Математика: підручник для 3 кл. закладів загальної середньої освіти у 2 частинах. Київ: УОВЦ «Оріон», 2020. Частина 2. 128 с.
101. Логачевська С. П. Математика: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти у 2-х частинах. Київ: Літера ЛТД, 2020. Частина 1. 112 с.
102. Логвиненко Т. Вища освіта Данії, Норвегії, Швеції у сучасному європейському вимірі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2014. Вип. 30. С. 86–89.
103. Локшина О. І. Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021–2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. Український Педагогічний журнал. 2023. № 4. С. 8–9.
104. Лук'янова Л. Неперервна освіта впродовж життя: історичний огляд, сучасні реалії. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. 2015. Вип. 1(15). С. 187–192.

105. Лук'янова Л. Технологія організації проєктної діяльності. Імідж сучасного педагога. 2009. № 10. С. 16–21.
106. Макаренко Т. І. Особливості вивчення ідей Ф. Фребеля в моделі трисуб'єктної дидактики: кваліфікаційна робота (проєкт) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / наук. керівник проф. Л. Є. Петухова. Херсон, 2015. 107 с.
107. Малицька І. Д. Розвиток цифрової грамотності вчителів під час воєнного стану (підтримка ЮНЕСКО). Цифрова трансформація освіти України в умовах воєнного стану: звітна наукова конференція Інституту цифровізації освіти НАПН України, збірник матеріалів, 24 лютого 2023 р., м. Київ / упор.: О. П. Пінчук, Н. В. Яськова. Київ: ІЦО НАПН України, 2023. С. 36–39.
108. Мальцева Т. Організація спілкування молодших школярів у різновіковій групі продовженого дня. Початкова школа. 2012. № 3. С. 40–41.
109. Матвеева Н. Інклюзивна освіта в Україні: соціально-педагогічний аспект. Освітній простір України. 2017. № 11. С. 180–187.
110. Мельник Т. Соціокультурна компетентність майбутнього словесника крізь призму суміжних наук. Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки. 2010. № 22(209). С. 45–52.
111. Метеленко Н., Нікітенко В., Васильчук Г., Каганов Ю., Воронкова В. Цифрова трансформація освіти як тенденція розвитку освітніх реформ та процес соціальних і культурних змін. Humanities studies. 2023. Вип. 16. С. 122–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/humst_2023_16_15.
112. Мироненко О. М. Морально-естетична діяльність школярів в умовах позашкільного закладу: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.01. Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 1994. 16 с.
113. Модульно-компетентнісний підхід у підготовці кваліфікованих робітників будівельної та машинобудівельної галузей: монографія / П. Г. Лузан, В. В. Ягупов, Г. І. Лук'яненко, Т. В. Пятничук, М. І. Михнюк. Київ: Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2015. 255 с.
114. Молнар Т. І. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. Компетентнісні індикатори стратегії «Європа 2020»: здобутки і перспективи педагогічної освіти Мукачево: РВЦ МДУ, 2020. С. 78–89.
115. Молнар Т. І. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до роботи в міжкультурному освітньому просторі: регіональний аспект. Перспективи і пріоритети педагогічної освіти в епоху соціальних викликів. Мукачево: РВЦ МДУ, 2021. С. 177–190.
116. Наконечна М. В. Формування проєктної компетентності майбутніх бакалаврів з будівництва та цивільної інженерії в процесі вивчення фахових дисциплін: дис. … доктора філософії: 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2022. 310 с.
117. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. 2002. URL: http://www.edudirect.net/sopids-1388-1.html/
118. Нестуля О. О., Нестуля С. І. Основи лідерства. Наукові концепції (середина XX – початок XXI ст.): навч. посіб. Полтава: ПУЕТ, 2016. 375 с.
119. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів: монографія. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. 125 с.
120. Ничкало Н. Г., Лук'янова Л. Б., Вовк М. П. Освіта для цифрової трансформації суспільства. Вісник НАПН України. 2024. № 6(2). С. 2–9.

121. Новосельська Н. Т., Клуб Б. В. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до позаурочної виховної роботи: види діяльності, ідеї, результат. Young Scientist. 2019. № 10(74). С. 239–244.
122. Огієнко О. І. Педагогічна освіта Норвегії: генеза і тенденції розвитку. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2010. № 4(6). С. 86–96.
123. Огієнко О. Професійна підготовка вчителів у Великій Британії, Франції, Канаді і США: подібне та відмінне. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/706154/1/ОЛЕНА%20ОГІЄНКОстаття.pdf.
124. Оршанський Л. В. Ступенева освіта та проблема оновлення змісту підготовки вчителя трудового навчання. Педагогічні науки: зб. наук. праць. Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. Вип. 42. С. 365–370.
125. Осадча Л. К., Яцков М. В. Управління якістю підготовки фахівців у технічному коледжі. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». 2017. Вип. 37–1, Т. V(73). Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Київ: Гнозис, 2017. С. 471–485.
126. Освітній центр Фрідріха Фребеля. 2025. URL: https://www.kspu. edu/About/Faculty/FElementaryEdu/stor_faqult/Tsentr_Frebelya.aspx.
127. Пасічник Л. Л. Професійна підготовка майбутніх вчителів у Німеччині: традиційні та інноваційні підходи. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2015. № 3. С. 176–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2015_3_34.
128. Пасічник О. Міжкультурна компетентність як складова іншомовної комунікативної компетентності. Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи. 2021. С. 160–165.
129. Пахамова Н. Інтеграція як провідна тенденція розвитку суспільства та освіти: історико-педагогічний аспект. Витоки педагогічної майстерності. 2020. Вип. 11. С. 250–256.
130. Петухова Л. Є., Анісімова О. Є. Використання дидактичного матеріалу «Дари Ф. Фребеля» в роботі з дітьми дошкільного віку: методичний посібник: навчальний посібник для студентів педагогічних факультетів закладів вищої освіти, навчальних закладів системи післядипломної освіти. Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2019. 187 с. URL: https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/13857.
131. Петухова Л. Є., Анісімова О. Є. Основні ідеї педагогічної системи Фрідріха Фребеля. Інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячого садка. 2019. Вип. 1(89). С. 57–65. URL: https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/10159.
132. Петухова Л., Волянюк А. Мотивація майбутніх педагогів до здійснення міжнародної діяльності в контексті євроінтеграційних процесів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2022. Вип. 5(2). DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.2.10.
133. Петухова Л.Є., Анісімова, О.Є. Фребельпедагогіка. Хрестоматія: навчальний посібник для здобувачів освіти спеціальності «Дошкільна освіта». Херсон – Івано-Франківськ: ХДУ, 2024. 223 с. URL: https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/20032
134. Пічкур М. О., Демченко І. І. Базильчук Л. В. Методика викладання образотворчого мистецтва: позакласна робота: навчальний посібник. Умань: Алмі, 2010.

135. Пожуєв В. І. Основні тенденції розвитку вищої освіти в контексті Болонського процесу. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2005. Вип. 22. С. 4–20.
136. Покорна Л. М. Концептуальні зміни у навчанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти. Використання інтерактивних технологій навчання в мовній освіті молодших школярів: матеріали ІІ регіонального науково-практичного семінару, 28 березня 2019 р. Херсон: Вид-во ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2019. С. 212–216.
137. Пономарьов О. Соціально-психологічна природа феномену лідерства. Лідер. Еліта. Суспільство. 2017. № 1. С. 38–47.
138. Поняття та види інновацій. Поняття інноваційної діяльності та її предмет. URL: https://buklib.net/books/37223/.
139. Прилипко В. Використання електронної навчальної платформи MOODLE як ефективний спосіб формування правової компетентності бакалаврів інженерних спеціальностей у процесі фахової підготовки. Молодь і ринок. 2021. №11–12 (197–198). С. 101–105.
140. Приходько Ю. О. Мотиваційна сфера як проблема психології особистості. Гуманітарний корпус. 2019. Вип. 23, Т. 2. С. 97–102.
141. Прищак М. Д. Учитися бути вільним: суб'єктність особистості як мета освіти. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, 2019. Вип. 60. С. 38–44.
142. Про інноваційну діяльність: Закон України № 40-IV 4 липня 2002 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 36. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15.
143. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 № 1060-XII (ред. 1996 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text.
144. Прошкін В. Формування проєктно-конструкторської компетентності майбутніх інженерів засобами ІКТ. Вісник Університету ім. Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. 2017. № 1(13). С. 247–252.
145. Рибалка В. Феномен особистості як суб'єкта лідерської діяльності у класичних творах психологів і педагогів Харківщини. Лідер. Еліта. Суспільство. 2017. № 1. С. 144–154.
146. Рибалко Л. С. Черновол-Ткаченко Р. І., Горбачова І. І. Формування професійної мобільності вчителів. Формування професійної мобільності вчителів: акмеологічний підхід, загальна середня освіта. Харків: ХНПУ Основа, 2019. URL: http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/2553.
147. Рольська Т. А. Формування готовності до партнерської взаємодії в дітей старшого дошкільного віку засобами фребельпедагогіки: кваліфікаційна робота (проєкт) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / наук. керівник доц. О. Є. Анісімова. Херсон, 2020. 59 с.
148. Роляк А. Професійна підготовка вчителів у вищих навчальних закладах Данії: дис. … канд. пед. наук. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. 2011.
149. Рудевіч Н. В. Формування проєктної компетентності майбутніх інженерів з автоматизації енергосистем. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2015. № 47. С. 147–155.
150. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька. Київ: Богдан, 2005. 270 с.
151. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах нової

структури і змісту початкової освіти: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Полтава, 2001. 8 с.
152. Савченко Ю. Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014. № 12. С. 12–16.
153. Сазонова О. Особливості прийняття рішень мотивованих на досягнення успіху осіб. Вісник Львівського університету. Серія: Психологічні науки. 2018. Вип. 2. Львів, 2018. С. 118–128.
154. Самойленко О. В., Новгородська Ю. Г. Підготовка майбутніх учителів у системі вищої освіти як проблема дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців. Психолого-педагогічні науки. 2025. № 1. С. 206–217.
155. Сбруєва А. А. Лідерство. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 454–455.
156. Семеній Н. О. Педагогічне партнерство вчителя з різними соціальними інституціями. Фребелівська педагогіка в сучасній освіті: вимоги, тренди, перспективи: збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), 20–21 квітня 2023. Івано-Франківськ, 2023. С. 35–39. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48206/1/N_ Semenii_PPVRSI_2023_FPO.pdf.
157. Сергеєва О. А. Роль науково-дослідних університетів у системі вищої освіти США. Педагогічні науки. 2018. № 85. С. 48–51.
158. Сидорчук Н. Г. Магістратура: історичні передумови впровадження ступеневої освіти на сучасному етапі модернізації вітчизняної вищої школи. Креативна педагогіка: наук.-метод. Журнал. Житомир, 2017. Вип. 12. С. 49–56.
159. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості. Київ: Міленіум, 2006. 346 с.
160. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навч. посіб. Рівне: Овід, 2012. 352 с.
161. Скворцова С. О. Математика: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти у 2-х частинах. Харків: Ранок, 2020. Частина 2. 128 с.
162. Скворцова С. О. Математика: підручник для 3 класу заклалів загальної середньої освіти у 2-х частинах. Харків: Ранок, 2020. Частина 1. 128 с.
163. Скворцова С. О. Нова українська школа: методика навчання математики у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного та компетентнісного підходів: навчально-методичний посібник Харків: Ранок, 2020. 320 с.
164. Слесик К. М. Формування умінь спілкування молодших школярів у позакласній навчальновиховній роботі: дис. … канд. пед. наук: 13.00.09. Харків, 2002. 256 с.
165. Словник української мови: в 11 томах. 1974. Том 5. С. 433. URL: https://sum.in.ua/s/novyzna.
166. Словник ua. URL: https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.
167. Смірнова Л. Л. Соціокультурна компетентність у структурі підготовки учителів іноземної мови в Польщі: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.0. Кіровоград, 2010. 20 с.
168. Специфіка підготовки економістів і менеджерів у США та Польщі: навч. посіб. / М. М. Палінчак, Н. І. Шетеля, О. М. Табанюхова, М. П. Тимчик, В. В. Ґжещук, В. М. Палінчак. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2021. 198 с.
169. Стандарт вищої освіти України, перший (бакалаврський) рівень, галузі знань 19 «Архітектура та будівництво», спеціальність 192 «Будівництво та цивільна інженерія». Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від

18.03.2021 р. № 333. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vyshcha/standarty/2021/03/19/192-Budivn.ta.tsyvil.inzhener-bakalavr-VO.18.01.pdf.
170. Стойка О. Я. Трансформаційні процеси у вищій школі США: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2015. 20 с.
171. Стрілець С. І. Методика викладання математики в початкових класах у таблицях і схемах: навчально-методичний посібник. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2012. 104 с.
172. Студентський історико-педагогічний альманах. Вип. 2. Історія університетської освіти: виникнення, становлення, розвиток: зб. наук. пр. молодих дослідників / за ред. О. Є. Антонової, В. В. Павленко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 325 с.
173. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Київ – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. Вип. 42. 471 с.
174. Сучасні тенденції у галузі освіти. URL: https://osvita.ua/news/91458/.
175. Татенко В. О. Лідер XXI. Соціально-психологічні студії. Київ: Видавничий дім «Корпорація», 2004. 182 с.
176. Татенко В. О. Суб'єктно-вчинкова парадигма в сучасній психології. Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / за заг. ред. В. О. Татенка. Київ: Либідь, 2006. С. 316–358.
177. Татенко В. О. Суб'єктно-генетичний підхід: проблема детермінації психічного розвитку людини. Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості: тези доповідей та матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ–Луцьк: Інститут психології імені Г. С. Костюка, 1994. Ч. І, Розділ ІІІ. С. 558–559.
178. Тернавская Т. Індивідуальна інтелектуальна мобільність у професійній самореалізації викладача та корпоративній культурі закладу вищої освіти. Освіта. Інноватика. Практика. 2024. № 12(8). С. 83–88. DOI: https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i8-011.
179. Тесленко Т. В. формування у майбутніх учителів готовності доготовності до проектування виховної діяльності з молодшими школярам URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/31650/Teslenko_T.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
180. Тітаренко Н. В. Трансформація професійних ролей сучасного вчителя початкової школи в умовах оновлення освіти. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2020. Вип. 98(5). С. 220–228.
181. Ткаченко Л. Розвиток лідерського потенціалу учнів у діяльності шкільного хабу. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2024. № 2. С. 46–54.
182. Ткаченко Л. І. Розвиток обдарованості як педагогічна проблема. Педагогічний альманах. 2019. Вип. 44. С. 25–30.
183. Ткаченко Л. І. Розвиток особистості в контексті синергетичної парадигми. Синергетика і освіта: монографія / за ред. В. Г. Кременя. Київ: Інститут обдарованої дитини, 2014. С. 266–290.
184. Ткаченко Л. І. Чинники розвитку інтелектуально обдарованої особистості. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2015. № 2. С. 15–22.
185. Тлумачний словник української мови. URL: https://slovnyk.ua/index.
186. Товканець Г. В. Діяльність Української господарської академії в Чехословацькій республіці: теоретичні і методичні засади. Гуманітарні науки. 2011. № 1. С. 103–111.

187. Товканець Г. В. Неперервна педагогічна освіта в європейському освітньому просторі: досвід Данії і Норвегії. Імідж сучасного педагога. 2023. Вип. 2(209). С. 36–41.
188. Товканець Г. В. Удосконалення педагогічної підготовки майбутніх учителів як умова імплементації європейської освітньої стратегії. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія. 2019. Вип. 2(10), Ч. 2. С. 24–27.
189. Товканець Г. В. Економічна освіта у вищій школі Чехії та Словаччини у XX столітті / за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Кондор-Видавництво, 2013.
190. Товканець Г. В. Інноватика в освіті: методичні рекомендації до організації самостійної роботи для студентів денної форми навчання спеціальності 013 «Початкова освіта» ОС «Молодший бакалавр». Мукачево: МДУ, 2021. 48 с.
191. Трубіцина О., Демченко В. Менеджмент закладів вищої освіти: застосування інновацій. TernopilAberdeen. 2020. Vol. 7, No. 3. P. 383–393.
192. Трухан Г. В. Методологічні та теоретичні засади організації педагогічної освіти в Норвегії. Педагогіка та психологія. 2019. Вип. 62. С. 170–179.
193. Україна – 2030. Стратегія зміни майбутнього. Національний інститут стратегічних досліджень Український інститут майбутнього. 2020. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/ukraine-2030-1.pdf.
194. Україна і Німеччина підписали угоду про співпрацю у сферах науки, технологій, інновацій та вищої освіти. 2023. URL: https://mon.gov.ua/news/ukraina-i-nimechchyna-pidpysaly-uhodu-pro-spivpratsiu-u-sferakh-nauky-tekhnolohii-innovatsii-ta-vyshchoi-osvity.
195. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура: монографія / за ред. В. Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2008. 472 с.
196. Фенчак Л. М. Теоретико-методологічний підхід до формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх педагогів. Молодь і ринок. 2016. № 1(132). С. 93.
197. Фенчак Л. Особливості організації здоров'язбережувального освітнього простору Нової української школи. Інноваційні практики освітньої діяльності для особистісного і професійного розвитку фахівців на початку XXI століття: колективна монографія / за заг. ред. Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець. Ужгород: РІК-У, 2023. С. 196–209.
198. Фенчак Л. Особливості формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів в умовах модернізації змісту початкової освіти. Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 14–15 травня 2020 р. / ред. кол.: Т. Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачево: МДУ. С. 43–45.
199. Філіпчук Г. Соціокультурне середовище і лідерство. Лідер. Еліта, Суспільство. 2017. № 1. С. 83–95.
200. Формування європейського виміру забезпечення якості вищої освіти в контексті інтернаціоналізації освітнього простору: монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 172 с.
201. Фребелівська педагогіка в сучасній освіті: вимоги, тренди, перспективи: збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), 20–21 квітня 2023 р. / за заг. ред. Л. Є. Петухової, Н. А. Воропай, О. Е. Анісімової, І. В. Гриценко, А. С. Волянюк. Івано-Франківськ, 2023. 157 с.

202. Хмизова О. В. Формування лідерської позиції у молодших школярів у позаурочній діяльності: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.07. Київ: Інститут проблем виховання АПН України, 2010. 21 с.
203. Хміль О. Особливості системи вищої освіти у Франції. Молодь і ринок. 2010. № 9. С. 95–99.
204. Хомич Л. О. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні. Неперервна педагогічна освіта XXI століття: зб. матеріалів XX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької / за наук. ред.: Г. І. Сотська, М. П. Вовк. Чернівці: Букрек, 2023. Вип. 6(18). С. 27–29.
205. Чернишов Д. О. Педагогічні умови формування інженерного стилю мислення учнів технічного ліцею засобами інформатики: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.01. Луганський державний педагогічний університет ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2002. 24 с.
206. Чернов М. М., Конопляник Л. М., Пришупа Ю. Ю. Педагогічна вища освіта України 2022-2026 рр.: вектори розвитку. Академічні візії. 2023. Вип. 15.
207. Чорней І. Д. Психологічні аспекти розвитку мотивації молодшого школяра у навчальному процесі. Нова педагогічна думка. 2014. № 4(80). С. 165–166.
208. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі: підручник для студентів магістратури за спец. «Педагогіка вищої школи». Дніпро: Нац. гірн. ун-т, 2014. 119 с.
209. Шаповалова О. В., Бутенко В. Г., Харькова Є. Д. Методичні рекомендації до вибіркового курсу «Фребельпедагогіка»: для здобувачів денної форми навчання спеціальності 012 Дошкільна освіта освітнього рівня бакалавр. Суми, 2024. 42 с. URL: https://repository.sspu.edu.ua/ server/api/core/bitstreams/ 5a8f6b28-df21-41f7-8abb-b4a98d9e01d8/content.
210. Шевчук С. С. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у позааудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О: спецкурс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2020. 84 с.
211. Шехавцова С. О. Суб'єктність у педагогічному аспекті: теорія і практика. Полтава: ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ), 2016. 414 с.
212. Шехавцова С. О. Теоретичні і методичні засади формування суб'єктності майбутніх учителів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. … докт. пед. наук: 13.00.04 теорія і методика професійної освіти. Старобільськ, 2017. 47 с.
213. Шитікова Л., Змикало О., Пуліна Т. Інноваційна діяльність в освіті: сутність та вектори розвитку. Управління змінами та інновації. 2024. Вип. 9. С. 51–54. DOI: https://doi.org/10.32782/CMI/2024-9-10.
214. Шиян Р. Б. Типова освітня програма. URL: https://mon.gov.ua/stora ge/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf.
215. Шумаєва С. Альтернативна сертифікація вчителів у галузі спеціальної освіти у Штаті Кентукі. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2023. № 2(28). С. 42–47. DOI: https://doi.org/10.31499/2307-4914.2(28).2023.291743.
216. Ягоднікова В. В. Формування лідерських якостей старшокласників в особистісно орієнтованому виховному процесі загальноосвітньої школи: fвтореф. дис… канд. пед. наук 13.00.07 теорія і методика виховання. Луганськ: Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2006. 21 с.
217. Якість вищої освіти: теорія і практика: навч.-метод. посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей; кол. авт.: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк та ін. Київ-Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с.

218. 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade. 2021. URL: https://www.europeansources.info/record/2030-digital-compass-the-european-way-for-the-digital-decade/
219. Zelenková A. Interkultúrna kompetencia v kontexte vysokoškolského vzdelávania. Banská Bystrica: Belianum, 2014.
220. Zukswert J. M., Barker M. K., McDonnell L. Identifying troublesome jargon in biology: Discrepancies between student performance and perceived understanding. CBE – Life Sciences Education. 2019. Vol. 18(1). DOI: https://doi.org/10.1187/cbe.17-07-0118. Berkun S. The Myths of Innovation. Publ. by O'Reilly Media, 2010. 248 p.
221. Abbott A. The sociology of work and occupations. Annual Review of Sociology. 1993. Vol. 19. P. 187.
222. Abbott A. The system of professions: an essay on the division of expert labor. Chicago: University of Chicago Press, 1988.
223. Adelman N. E. et al. An Exploratory Study of_Teacher Alternative Certification and Retraining Programs. Policy Studies Associates, Inc., Washington, Department of Education, Washington, D C. Office of Planning, Budget, and Evaluation, 1986. 163 p. URL: https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED277692.pdf.
224. Alpaydin E. Introduction to Machine Learning. 4th edition. MIT Press, 2021.
225. Arthur M. B., Hall, D. T., Lawrence B. C. Generating nes directions in career theory the case of transdisciplinary approach. Handbook of Career Theory / eds. by M. B. Arthur, D. T. Hall, B. C. Lawrence. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
226. Atabek O. Alternative certification candidates' attitudes towards using technology in education and use of social networking services: A comparison of sports sciences and foreign language graduates. World Journal on Educational Technology: Current Issues. 2020. Vol. 12 (1). P. 001–013. DOI: https://doi.org/10.18844/wjet.v12i1.4433.
227. Atkins D. E., Brown J. S., Hammond A. L. A Review of the Open Educational Resources (OER) Movement: Achievements, Challenges and New Opportunities. California: William and Flora Hewlett Foundation, 2007. URL: https://hewlett.org/wp-content/uploads/2016/08/ReviewoftheOERMovement.pdf.
228. Aubert V. Rettens sosiale funksjon. Oslo: Universitetsforlaget, 1976.
229. Bahrushyn V. Why a teacher doesn't necessarily need a pedagogical education – 5 arguments. 2020. URL: https://nus.org.ua/view/chomu-vchytelyu-ne-obov-yazkovo-maty-pedagogichnu-osvitu-5-argumentiv/.
230. Balvín J. Pedagogika, andragogika a multikulturalita. Praha: Hnutí R., 2012.
231. Bańka A. Psychologia doradztwa kariery. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2020.
232. Bańka A. Zawodoznawstwo doradztwo zawodowe pośrednictwo pracy. Psychologiczne metody i strategie pomocy bezrobotnym. Poland: Wydawnictwo SpiA, 2016.
233. Banks J. A. An introduction to multicultural education. New Jersey: Pearson Education, 2014.
234. Barmeyer C. Interkulturalität. 2022. URL: https://www.staatslexikon-online.de/Lexikon/Interkulturalit%C3%A4t.
235. Barmeyer Ch. Interkulturalität. Interkulturelle Kommunikation und Kulturwissenschaft. Grundbegriffe, Wissenschaftsdisziplinen, Kulturräume / eds. by Ch. Barmeyer, P. Genkova, J. Scheffer. Passau: Verlag Karl Karl Stutz, 2010. P. 34–71. URL: https://www.researchgate.net/publication/281069162_Interkulturalitat.

236. Beauchamp G. A. Curriculum theory. 4th ed. Itasca, IL: F.E. Peacock, 1981.
237. Beauchamp G. A. Curriculum theory: Meaning, development and use. New York: Routledge, 1982.
238. Becker M., Spöttl G. Zum Begriff “Berufswissenschaft”. Berufswissenschaftliche Forschung. Ein Arbeitsbuch für Studium und Praxis: monographie. 2008.
239. Becker M., Spöttl G. Berufswissenschaftliche Forschung und deren empirische Relevanz für die Curriculumentwicklung. Berufs- und Wirtschaftspädagogik – online. 2006. Nr. 11. URL: https://www.bwpat.de/ ausgabe11/becker_spoettl_bwpat11.shtml.
240. Berkun S. The Myths of Innovation. Publ. by O’Reilly Media, 2010. 248 p.
241. Bernatova R. Vysokoškolská príprava učiteľov primárneho vzdelávania na Slovensku. Неперервна педагогічна освіта XXI століття: зб. матеріалів XXII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам’яті проф. О. П. Рудницької. Київ: Талком, 2025. Вип. 8(20). С. 22–25.
242. Betz N. E., Hackett G. The relationship of career-related self-efficacy expectations to perceived career options in college women and men. Journal of Counseling Psychology. 1981. Vol. 28(5). P. 399–410. DOI: https://doi.org/10.1037/0022-0167.28.5.399.
243. Bieńkowski S. Socjologia zawodu nauczyciela. Wrocław: Ossolineum, 1977.
244. Boichuk Yu., Borysov V., Berezhna S., Borysenko N., Rybalko L. Skovorodiniv University: Teacher Training Despite the War. Lifelong Professional Education in the 21st Century. 2022. Issue 5. URL: https://repo.knmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/beb2f5bf-ff6d-4832-b669-e8af3e627e75/content.
245. Bojar B. oprac. Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych. Warszawa: Wydaw. SBP, 2002.
246. Bostrom N. Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies. Oxford University Press, 2014.
247. Bratland E. Professional knowledge in education: what kind of organizational principles are behind the knowledge practices, and what are the conditions for developing this knowledge? URL: https://core.ac.uk/reader/225907213.
248. Brownlee J. Machine Learning Mastery with Python: Understand Your Data, Create Accurate Models, and Work Confidently with Machine Learning. Machine Learning Mastery, 2019.
249. Burgerová J., Piskura V., Cimermanová M., Vagaská Z. Výučba informatiky na primárnom stupni základných škôl podľa ŠVP ISCED1. 3. preprac. vyd. – Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2024. 209 s.
250. Butcher N. Open Educational Resources and Higher Education. Commonwealth of Learning, Burnaby. 2016. URL: http://www.oerafrica.org/ foundation/ FoundationOER Home/BundaCollegeof Agriculture/tabid/878/Default.aspx.
251. Butcher N., Hoosen S. Harnessing OER Practices to Drive Pedagogical Improvement: The Role of Continuing Professional Development. 2019. URL: https://www.oerafrica.org/ resource/harnessing-oer-practices-drive-pedagogical-improvement-role-continuing-professional.
252. Cahapay M. B. A Proposed Conceptual Model of Relevance of Teacher Education Curriculum. International Journal of Pedagogical Development and Lifelong Learning. 2021. Vol. 3(1).
253. Carr-Saunders A., Wilson P. The Professions. Oxford: Clarendon Press, 1933.
254. Cerkez E. B. Supporting teachers and trainers for successful reforms and quality of vocational education and training: mapping their professional development in the

EU – Romania. Cedefop ReferNet thematic perspectives series. 2016. URL: http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2016/ReferNet_RO_TT.pdf.
255. Chagovets A., Chychuk A., Bida O., Kuchai O., Salnyk I., Poliakova I. Formation of Motivation for Professional Communication among Future Specialists of Pedagogical Education. Revista Românească pentru Educaţie Multidimensională. 2020. Vol. 12, Issue 1. P. 20–38.
256. Cochran-Smith M. The new teacher education: for better or for worse? Edu-cational Researcher. 2005. Vol. 34(7). P. 3–17.
257. Colardyn D., Bjornavold J. The learning continuity: European inventory on validating non-formal and informal learning. CEDEFOP Panorama series 117. Luxembourg, 2005.
258. Commonwealth of Learning and UNESCO Guidelines for Open Educational Resources (OER) in Higher Education. 2011. URL: https://www.oerafrica.org/system/files/9269/guidelinesoerhe_0.pdf?file=1&type=node&id=9269&force=1.
259. Concept for the Development of Pedagogical Education in Ukraine. 2018. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti
260. Cyprus Aydin University. Pedagogical Formation Education Certificate Program. URL: https://www.csu.edu.tr/en/pedagogical-formation-education-certificate-program/.
261. Czarnik S., Turek K. Zatrudnienie w Polsce 2022: Przemiany strukturalne a rynek pracy. Warszawa: Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2022.
262. Czerkawska A., Kowalski P. Współczesne wyzwania doradztwa zawodowego w Polsce. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2021.
263. Czudecka-Wrona A. Wyrazy polisemiczne – czym są i dlaczego je stosujemy? 2023. URL: https://contentwriter.pl/wyrazy-polisemiczne/.
264. Darling-Hammond L., Schachner Abby C. W., Wojcikiewicz S. K. et al. Educating teachers to enact the science of learning and development. Applied Developmental Science. 2024. Vol. 28 (1). P. 1–21. DOI: https://doi.org/10.1080/10888691.2022.2130506.
265. Domingos P. The Master Algorithm: How the Quest for the Ultimate Learning Machine Will Remake Our World. Basic Books. 2015.
266. Dorozhovets O. Rámce digitálnych kompetencií učiteľa primárneho vzdelávania v kontexte európskyc projektov. Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2023. URL: https://studiascientifica.ku.sk/studia-scientifica-facultatis-paedagogicae-universitas-catholica-ruzomberok-1-2023/.
267. Drucker P. Innovation and Entrepreneurship. Practice and Principles. Perfectbound, 2002. 293 p.
268. Duffy R. D., Blustein D. L., Diemer M. A., Autin K. L. The Psychology of Working Theory. Journal of Counseling Psychology. 2016. Vol. 63(2). P. 127–148.
269. Duffy R. D., Dik B. J., Douglass R. P., England J. W., Velez B. L. Work as a calling: A theoretical model. Journal of Counseling Psychology. 2018. Vol. 65(4). P. 423–439.
270. Duffy R. D., Kim H. J., Dik B. J., Allan B. A. Unpacking the calling construct: A review and agenda for future research. Journal of Vocational Behavior. 2023. Vol. 139.
271. Duffy R. D., Kim H. J., Perez G., Prieto C. G., Torgal C. Decent education as a precursor to decent work: An overview and construct conceptualization. Journal of Vocational Behavior. 2022. Vol. 138.
272. Duncan D., Cannon J., Kitchel A. Teaching efficacy: a comparison of traditionally and alternatively certified CTE teachers in Idaho. Career and Technical Education Research. 2013. Vol. 38 (1). P. 57–67. DOI: https://doi.org/10.5328/cter38.1.57.

273. Erasmus+ в Україні. Можливості для студентів закладів вищої освіти. URL: https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-indyvidualnyh-osib/studentam-zakladiv-vyshhoyi-osvity.
274. Erasmus+. Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу: цифровізація та забезпечення якості вищої освіти: XII Міжнародна науково-практична конференція. 2025. URL: https://erasmusplus.org.ua/news/xii-mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferencziya-yevropejska-integracziya-vyshhoyi-osvity-ukrayiny-v-konteksti-bolonskogo-proczesu-czyfrovizacziya-ta-zabezpechennya-yakosti-vyshhoyi-osvity/.
275. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. School development and excellent Teaching for a great Start in Life. SWD(2017) 165 final. COM(2017) 248 final. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX: 52017DC0248.
276. European Commission. Digital Education Action Plan 2021–2027: Resetting education and training for the digital age. 2020. URL: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en.
277. European Schoolnet & Finnish National Agency for Education. The Finnish digital strategy for education: Key lessons and practices. European Schoolnet Reports. 2022. URL: https://www.eun.org.
278. Európsky rámec digitálnych kompetencií pedagógov. DigCompEdu. Bratislava: Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. Národná koalícia pre digitálne zručnosti a povolania Slovenskej republiky, 2024. URL: https://www.minedu.sk/data/att/150/32447.9c88d1.pdf.
279. Eurydice, Delhaxhe, A., Birch, P., Piedrafita Tremosa, S., Davydovskaia, O. et al., Teaching careers in Europe – Access, progression and support / ed. by A. Delhaxhe. Publications Office, 2018. DOI: https://data.europa.eu/doi/10.2797/309510.
280. Fedorowicz A. Regularna polisemia rzeczownika w słownikach. 2018. URL: https://ijp.pan.pl/wp-content/uploads/2018/10/04fedorowicz.pdf.
281. Filiz B., Durnali M. The views of pre-service teachers at an internship high school on pedagogical formation program in Turkey. European Journal of Educational Research. 2019. Vol. 8 (2). P. 395–407. DOI: 10.12973/eu-jer.8.2.395.
282. Finnish National Agency for Education. Digital Competences and Capacities in Youth Work. Report. 2022. URL: https://www.oph.fi/en/statistics-and-publications/publications/report-digital-competences-and-capacities-youth-work.
283. Flores M. A. Teacher Education Curriculum. International Handbook of Teacher Education / eds. by J. Loughran, M. L. Hamilton. Dordrecht: Springer Press, 2016. P. 187–230.
284. Freidson E. Professionalism reborn: theory, prophecy and policy. Chicago: University of Chicago Press, 1994.
285. French N. Professional Knowledge. Professional Education and Journalism' IAMCR conference, Paris, July 2007. Technological University Dublin, 2007.
286. Furmanek W. Podstawy edukacji zawodowej. Rzeszów: Wydawnictwo Oświatowe FOSZE, 2000.
287. Gažová V. Perspektívy kulturológie. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity J.A. Komenského, Katedra kulturológie, 2003.
288. Glass G. V. Alternative certification of teachers. Boulder and Tempe: Education and the Public Interest Center & Education Policy Research Unit, 2008. 25 p. URL: https://nepc.colorado.edu/sites/default/files/PB-Glass-ALT-TEACH_FINAL_050508.pdf.

289. Glatthorn A., Boschee F., Whitehead B., Boschee B. Curriculum leadership: Strategies for development and implementation. 4th ed. London: Sage, 2016.
290. Goodfellow I., Bengio Y., Courville A. Deep Learning. MIT Press, 2016.
291. Goodson I. F. Studying curriculum. Buckingham: Open University Press, 1994.
292. Górniak J. Kompetencje przyszłości. Jakie umiejętności będą kluczowe na rynku pracy w Polsce? Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 2020.
293. Gottfredson L. S. Circumscription and compromise: A developmental theory of occupational aspirations. Journal of Counseling Psychology. 1981. Vol. 28(6). P. 545–579. DOI: https://doi.org/10.1037/0022-0167.28.6.545.
294. Government report: Digital Compass. URL: http://urn.fi/URN: ISBN: 978-952-383-609-9
295. Green paper on teacher education in Europe. URL: https://tepe.wordpress.com/history-and-background-context/tntee-green-paper-2000/.
296. Gunz H. P., Peiperl M. Handbook of Career Studies. SAGE Publications Inc., 2007. 648 p.
297. Gunz H., Mayrhofer, Lazarove, M. The conceopr of career and the filed(s) of career studies. The Routledge Companion to Career Studies / ed. by Hugh Gunz, Mila Lazarova, Wolfgang Mayrhofer. NY: Routledge, 2020.
298. Hameyer U. Images of the Inquiry Curriculum: Innovative Profiles of Primary Schools in Germany. Curriculum Landscapes and Trends. Springer, Dordrecht, 2004.
299. Hazzan O., Lapidot T. The practicum in computer science education: Bridging gaps between theoretical knowledge and actual performance. Inroads – The SIGCSE Bulletin. 2004. Vol. 36 (4). P. 47–51. DOI: https://dl.acm.org/doi/10.1145/1041624.1041655.
300. Henson K. T. Curriculum planning. 2nd Ed. Illinois: Waveland Press Inc., 2001.
301. Hewitt T. W. Understanding and shaping curriculum: What we teach and why. London: Sage, 2006.
302. Hordern J. The logic and implications of school-based teacher formation. British Journal of Educational Studies. 2014. Vol. 62 (3). P. 231–248. DOI: http://dx.doi.org/10.1080/ 00071005.2014.955079.
303. Hori M., Ono S., Kobayashi S., Yamaji K., Kita T., Yamada T. Learner Autonomy through the Adoption of Open Educational Resources Using Social Network Services and Multimedia E-Textbooks. Asian Association of Open Universities Journal. 2015. URL: https://www.academia.edu/79921310/Learner_Autonomy_through_the_Adoption_of_Open_Educational_Resources_Using_Social_Network_Services_and_Multi_media_E_textbooks.
304. Ingersoll M., Hirschkorn M., Landine J. et al. Recruiting international educators in a global teacher shortage: Research for practice. International Schools Journal. 2018. Vol. 37 (2). P. 92–102. URL: https://www.researchgate.net/publication/ 368162158 _Recruiting_international _educators_in _a_global_teacher_shortage_Research_for_practice.
305. Ingvarson L., Rowley G. Quality assurance in teacher education and outcomes: A study of 17 countries. Educational Researcher. 2017. Vol. 46 (4). P. 177–193. DOI: 10.3102/0013189X17711900.
306. Istrate O. Fresh Restart? Google for Education in Romania: Effectiveness of Training Teachers in Using Google Tools for Teaching and Learning. The 10th International Conference on Virtual Learning (ICVL). University of Bucharest and West University of Timisoara, 2015. P. 221–226.
307. Iucu Romiță, Nedelcu Anca, Amarandei Mirabela, The Professionalisation of Teaching Careers in Romania: Transition Processes from Pre-university Education to Higher

Education. The Palgrave Handbook of Teacher Education in Central and Eastern Europe / eds. by Marta Kowalczuk-Walędziak, Roza A. Valeeva, Marija Sablić, Ian Menter. Palgrave Macmillan, 2023. P. 331–353.
308. Jak se dostat na pedagogické fakulty. URL: https://www.vysokeskoly.com/kde-jeste-berou-na-vs/jak-se-dostat-na-pedagogicke-fakulty.
309. Jaššová M. Multikultúrne poradenstvo pre študentov. Východiská a perspektívy interkultúrneho dialógu v EÚ a jeho prínose a výzvach vo výchovnom poradenstve. Bratislava: SAAIC, 2008. S. 4–8.
310. Joseph A. Salem Jr. Open Pathways to Student Success: Academic Library Partnerships for Open Educational Resource and Affordable Course Content Creation and Adoption. The Journal of Academic Librarianship. 2016. URL: http://www.oerafrica.org/system/files/12550/open-pathways-student-success.pdf?file=1&type=node&id=12550&force.
311. Kaiser F. Higher education in France. Country report. Enschede: CHEPS, 2007. 74 p.
312. Kamiński A. Studia i szkice pedagogiczne. Warszawa: PWN, 1964.
313. Kan A. Ü. Pedagogical Formation Training Course Students' Perceptions of Teaching Practice Course. The 2016 WEI International Academic Conference: Proceedings Prague, Czech Republic, 2016. 6 p. URL: https://www.westeastinstitute.com/wp-content/uploads/2016/07/Ayşe-Ülkü-Kan.pdf.
314. Kaplan A. Artificial Intelligence, Business and Civilization: Our Fate Made in Machines. London: Routledge, 2022.
315. Kapustynska K. Young teachers are not motivated by money: Minister Lisovyi comments on educators' salaries. 2024. URL:https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/molodih-vchiteliv-motivuyut-ne-groshi-ministr-lisovij-prokomentuvav-zarplati-osvityan.htm.
316. Kargulowa A. O teorii i praktyce poradnictwa. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2019.
317. Karunanayaka S., Fernando C., Silva V. Designing an Online Learning Environment on Open Educational Resources for Science Education. Asian Association of Open Universities Journal. 2013. URL: https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/aaouj-08-01-2013-b001/full/html.
318. Katalóg podporných opatrení. Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. 2023. URL: https://podporneopatrenia.minedu.sk/katalog-podpornych-opatreni/.
319. Katyeudo K. de S. Oliveira, Ricardo A. C. de SOUZA Digital Transformation towards Education 4.0. Informatics in Education. 2022. Vol. 21, No. 2. P. 283–309. URL: https://infedu.vu.lt/journal/INFEDU/article/705/info.
320. Kerr C. Labour Market and Wage Determination. The Balkanization of Labour Markets and other Essays. Berkeley: University of California Press, 1977.
321. Klein V., Šilonová V. (Odb. garanti). Pedagogický model inkluzívneho vzdelávania v základných školách. Prešov: MPC, 2014. 136 s.
322. Klus-Stańska D. Dydaktyka. Wobec chaosu pojęć i zdarzeń. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie "Żak", 2010.
323. Knudsen C. Pluralism, Scientific Progress and the Structure of Organizations Studies. Oxford: Oxford University Press, 2003.
324. Knych A., Noga H. Tadeusz W. Nowacki, Zawodoznawstwo. Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Technica VII. 2014. URL: https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/9433/AF158--21--Zawodoznawstwo--Knych--Noga.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

325. Kopčanová D. Multikultúrne poradenstvo – nové výzvy pre poradenstvo na Slovensku. Vychovávateľ. 2009. № 57(7). S. 12–16.
326. Kopylovskaya M. Y., Ivanova T. N. On Fostering Intercultural Competence Through Global News Programmes. Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes. 2021. Vol. 2, № 4. P. 715–725.
327. Korthagen F., Loughran J., Russell T. Developing fundamental principles for teacher education programs and practices. Teaching and Teacher Education. 2006. Vol. 22. P. 1020–1041.
328. KOSKI. URL: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Mikkonen_koski_en_25012021.pdf
329. Kowalik Z., Magda I. Rynek pracy w Polsce – przemiany i wyzwania. Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka. 2021. URL: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_5604_01_3001_0015_3183/c/articles-2117143.pdf.pdf.
330. Kremen V. H. Modernisation of the network, consolidation of higher education institutions – a key task of the strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022–2032. Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. 2024. Issue 6(2). P. 1–4. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6212.
331. Kremen V. H. Teacher Training: Challenges and Responses: Based on the scientific report at the Strategic Session of Heads of Higher Education Institutions, March 1, 2023. Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. 2023. Issue 5(1). P. 1–6. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5104.
332. Kretchmar K., Zeichner K. Teacher prep 3.0: a vision for teacher education to impact social transformation. Journal of Education for Teaching. 2016. Vol. 42(4). P. 417–433.
333. Kroeber A. L., Kluckhohn C. Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions. Cambridge: Peabody Museum, 1952.
334. Kryńska E., Kwiatkowski E. Podstawy wiedzy o rynku pracy. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2013.
335. Kwiatkowski E., Tokarski T. Rynek pracy w Polsce: struktura, procesy i regulacje. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2019.
336. Launch of the UNESCO Dynamic Coalition for Open Educational Resources. 2020. URL: https://www.unesco.org/en/articles/launch-unesco-dynamic-coa.
337. Lavrenova M., Lalak N., Molnar, T. Preparation of future teachers for use of ICT in primary school. Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala. 2020. Vol. 12. P. 185–195.
338. Lecturers of Higher Education Institutions: Professional Standard for the Group of Professions. 2021. URL: https://cutt.ly/BRhRiXK.
339. Lee M. H., Tsai C. C. Exploring teachers' perceived self efficacy and technological pedagogical content knowledge with respect to educational use of the world wide web. Instructional Science. 2010. Vol. 38 (1). P. 1–21. DOI:10.1007/s11251-008-9075-4.
340. Lelińska K. Zawodoznawstwo w planowaniu kariery. Warszawa: Ochotnicze Hufce Pracy Komenda Główna, 2006.
341. Lent R. W., Brown S. D., Hackett G. Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. Journal of Vocational Behavior. 1994. Vol. 45(1). P. 79–122. DOI: https://doi.org/10.1006/jvbe.1994.1027.
342. Lis M. Migracje zarobkowe a polski rynek pracy: analiza trendów i skutków. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2023.

343. Lisovyi O. Modernisation of the Network of Higher Education Institutions in Ukraine. 2024. URL: https://surl.li/mpurmp.
344. Liu Y., Medlar A., Głowacka D. Lexical ambiguity detection in professional discourse. Information Processing & Management. 2022. Vol. 59, Issue 5. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ipm.2022.103000.
345. Lovat T. J., Smith D. L. Curriculum: Action and reflection revised. Wentworth Falls: Social Science Press, 2003.
346. Lucksnat C., Richter E., Schipolowski S. et al. How do traditionally and alternatively certified teachers differ? A comparison of their motives for teaching, their well-being, and their intention to stay in the profession. Teaching and Teacher Education. 2022. Vol. 117. DOI: https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103784.
347. Lukianowa L. Trafność i rzetelność badań andragogicznych: implikacje dla praktyki. Książka z serii Badanie – dojrzewanie – rozwój. Trafność i rzetelność badań naukowych / red. F. Szlosek. Warszawa – Radom: Łukasiewicz – Instytut Technologii Eksploatacji, 2023. S. 91–107.
348. Lytvynova S., Demeshkant N. Distance Learning in Primary School During the COVID-19 Pandemic: Results of the "SMART KIDS" Experiment. URL: https://arxiv.org/abs/2204.03472.
349. Malow-Iroff M. S., O'Connor E. A., Bisland B. M. Intention to return: Alternatively certified teachers' support, ideology and efficacy beliefs. Teacher Development. 2007. Vol. 11(3). P. 263–275. DOI: 10.1080/13664530701644573.
350. Mandrzejewska-Smól I. Zawodoznawstwo jako istotny obszar problemowy pedagogiki pracy. URL: https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/5665/Zawodoznawstwo%20jako%20istotny%20obszar%20problemowy%20pedagogiki%20pracy.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
351. Marcus G., Davis E. Rebooting AI: Building Artificial Intelligence We Can Trust. Pantheon, 2019.
352. Marsh C. J. & Willis G. Curriculum: Alternative approaches, ongoing issues. 4th ed. Upper Saddle River: Pearson, 2007.
353. Marshall S. The Promise of Open Educational Resources. California: The William and Flora Hewlett Foundation, 2008. URL: http://www.oerafrica.org/system/files/7675/promise-open-educational-resources_0.pdf?file=1&type=node&id=7675&force.
354. Mastišová J. Informačné a komunikačné technológie v práci učiteľa primárneho vzdelávania. Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2023. URL: https:// studiascientifica.ku.sk/studia-scientifica-facultatis-paedagogicae-universitas-catholica-ruzomberok-1-2023/.
355. McFarland J., Hussar B., Wang X. et al. The condition of education 2018 (NCES 2018-144). U.S. Department of Education. Washington, DC: National Center for Education Statistics, 2018. URL: https://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2018144.
356. McLaren P. Critical Pedagogy and Predatory Culture: Oppositional Politics in a Postmodern Era. New York: Routledge, 1995.
357. Mesarčík M., Gyurász Z. Umelá inteligencia a právna úprava zdravotníctva v Slovenskej republike. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020.
358. Mešková Ľ. Identifikovanie a rozvíjanie interkultúrnych kompetencií. Kultúrna inteligencia ako dôležitý predpoklad konkurencieschopnosti Slovenska v globálnom prostredí. Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2004.

359. Michta T. Systemy pojęć w terminologii i słowniku. Białystok: PRYMAT, 2022. URL: https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/ 11320/15408/1/ Michta_T_2022_Systemy_pojec_w_terminologii_i_slowniku.pdf.
360. Ministry of Education and Culture (Finland). Education and Training in the Digital Age – Policy on the Digitalisation of Education and Training until 2027. Finland: Publications of the Ministry of Education and Culture, 2023. URL: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164987.
361. Mistrík E. Slovenská kultúra v multikulturalizme. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Filozofická fakulta, 2006.
362. Mistrík E., Haapanen S., Heikkinen H., Jazudek R., Ondrušková N., Räsänen R. Kultúra a multikultúrna výchova. Culture and Multicultural Education. Bratislava: Iris, 1999.
363. Mistrík et al. Multikultúrna výchova v škole. Bratislava: Nadácia otvorenej spoločnosti, 2008.
364. Modulárny akademický informačný systém. Študijné programy – informačné listy predmetov. Prešov: Prešovská univerzita. URL: https://student.unipo.sk/maisportal/studijneProgramy.mais.
365. Moore C., Gunz H. P., Hall D. T. Tracing the historical roots of career theory in management and organizational studies. Handbook of Career Studies. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2007.
366. Neculau A. Educaţia adulţilor: experienţe româneşti. Iaşi: Polirom, 2004. 223 p.
367. NOU 2003:16. I første rekke: Kvalitetsutvalgets innstilling : forsterket kvalitet i en grunnopplæring fora. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet, 2003.
368. Nowacki T. Podstawy pedagogiki pracy. Warszawa: Instytut Wydawniczy CRZZ, 1980.
369. Nowacki T. W. Zawodoznawstwo. Radom: Instytut Technologii Eksploatacji, 1999.
370. Nowacki T. W. Leksykon pedagogiki pracy. Radom: Instytut Technologii Eksploatacji, 2004.
371. Nowak M. Integracja teorii i praktyki w doradztwie zawodowym. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2022.
372. Null J. W., Bohan C. H. Teacher Education Curriculum. What, How, and Why. Curriculum and Teaching Dialogue. 2005. P. 39–49.
373. Null J.W. Curriculum for Teachers: Four Traditions Within Pedagogical Philosophy. Educational Studies. 2007. Vol. 42(1). P. 43–63.
374. Nuttin J. Struktura osobowości. Warszawa: PWN, 1968.
375. Nya svensklärares skrivdidaktiska kunskap ökar kraftigt första året. URL: https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/nya-svensklarares-skrivdidaktiska-kunskap-okar-kraftigt-forsta-aret.
376. OECD. Curriculum Flexibility and Autonomy: Promoting a Thriving Learning Environment. Paris: OECD Publishing, 2024.
377. OECD. Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with Artificial Intelligence, Blockchain and Robots. Paris: OECD Publishing, 2021. DOI: https://doi.org/10.1787/589b283f-en.
378. OECD. Digital Education Outlook 2023: Towards an Effective Digital Education Ecosystem. Paris: OECD, 2023. DOI: https://doi.org/10.1787/c74f03de-en.
379. On Amendments to the List of Fields of Knowledge and Specialties for Training Higher and Professional Pre-Higher Education Applicants: Cabinet of Ministers of Ukraine Resolution No. 1021 of August 30, 2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text.

380. On Approval of the List of Fields of Knowledge and Specialties for Training Higher Education Applicants: Cabinet of Ministers of Ukraine Resolution No. 266 of April 29, 2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#-Text.
381. On Approval of the Regulation on Certification of Pedagogical Workers: Cabinet of Ministers of Ukraine Resolution No. 1190 of December 27, 2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF#n16.
382. On Complete General Secondary Education: Law of Ukraine. 2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text.
383. On Education: Law of Ukraine. 2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text.
384. On Higher Education: Law of Ukraine. 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text.
385. On the Results of Monitoring the Implementation of Pedagogical Internship in General Secondary Education Institutions in 2024. Ukrainian Institute for Education Development. 23.12.2024. URL: https://uied.org.ua/2024/12/12764/.
386. Ornstein A. C., Hunkins F. P. Curriculum foundations, principles and issues. Boston: Allyn & Bacon, 1998.
387. Ossiannilsson E., Zhang X., Wetzler J., Gusmao C., Aydin C., Glapa-Grossklang J., Harichandan, M. From Open Educational Resources to Open Educational Practices: For Resilient Sustainable Education. Open Edition Journals. 2020. № 31. URL: https://journals.openedition.org/dms/5393.
388. Öztürk Akar E. Alternative Teacher Certification Students' Motivations of Teaching. Australian Journal of Teacher Education. 2019. Vol. 44 (11). P. 42–60. URL: https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1243197.pdf.
389. Pacek J. Pole semantyczne terminu "książka elektroniczna". Zagadnienia Informacji Naukowej. 2016. Nr 1. S. 95–107. URL: https://www.researchgate.net/publication/330141611_Pole_semantyczne_terminu_ksiazka_elektroniczna_Zagadnienia_Informacji_Naukowej_2016_nr_1_s_95-107.
390. Paskevicius M. Practicalities of Implementing Open Pedagogy in Higher Education. Journal of Interactive Media in Education. 2019. № 1. P. 2–10. DOI: https://doi.org/10.5334/jime.512.
391. Pedagogical Constitution of Europe. URL: http://www.arpue.org/index.php/uk/chasopysyevropeiski-pedahohichni-studii/pedahohichna-konstytutsiia-yevropy.
392. Peiperl M., Gunz H. Taxonomy of career studies. Handbook of Career Studies. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2007.
393. Peoples J., Bailey G. Humanity: An Introduction to Cultural Anthropology. Belmont: Wadsworth Publishing, 2017.
394. Perotti A. The Case for Intercultural Education. Council of Europe Press, 1994.
395. Perspektywa uczenia się przez całe życie. Ministerstwo Edukacji i Nauki. 13.01.2014. URL: https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/perspektywa-uczenia-sie-przez-cale-zycie
396. Petrasová A. Vzdelávací program – Rozvíjanie interkultúrnych kompetencií. Bratislava: Raabe, 2022.
397. Petrasová A. Transformácia vzdelávacieho systému alebo intuitívne zavádzanie prvkov inkluzívneho vzdelávania? Edukácia. Vedecko-odborný časopis. 2019. Č. 2. S. 145–152.
398. Piaček J., Kravčík M. FILIT. Otvorená filozofická encyklopédia. URL: http://ii.fmph.uniba.sk/~filit/fil/fil.html.

399. Plán obnovy a odolnosti. MFSR, 2021. 806 s. URL: https://www.mfsr.sk/files/archiv/1/Plan_obnovy_a_odolnosti.pdf
400. Pöggeler F. Hlavné úlohy európskeho vzdelávania dospelých. Vzdelávanie dospelých. 2003. № 8(2). S. 7–22.
401. Pondelíková I. Úvod do medzinárodných kultúrnych vzťahov a interkultúrnej komunikácie. Banská Bystrica: DALI-BB, s.r.o., 2020.
402. Portik M. Príprava učiteľov pre inkluzívne vzdelávanie. Ako na to? Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok. 2018. Č. 1. S. 99–106.
403. Postareff L., Lindblom-Ylanne S., Nevgi A. The effect of pedagogical training on teaching in higher education. Teaching and Teacher Education. 2007. Vol. 23(5). P. 557–571. DOI: 10.1016/j.tate.2006.11.013.
404. Prabhala A. Monwealth of Learning. Copyright and Open Educational Resources. 2016. URL: https://eric.ed.gov/?id=ED511280
405. Primary School Teacher of a General Secondary Education Institution. Teacher of Primary Education (with a Junior Specialist Diploma): Professional Standard 2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Tex
406. Průcha J. Interkuturní psychologie. Praha: Portál, 2012.
407. Průcha J. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006.
408. Průcha J. Multikulturní výchova. Teorie – praxe – výzkum. Praha: ISV, 2001.
409. Przykłady map koncepcyjnych do efektywnej prezentacji pomysłów 2025. URL: https://clickup.com/pl/blog/170168/przyklady-map-koncepcyjnych-projekt%C3%B3w#dlaczego-warto-uywa-mapy-poj.
410. Ranaweera M. Relevance, balance and integration of the content of general education: Achievements, trends and issues: A synthesis. UNESCO Institute for Education, 1990.
411. Rauner F. Berufswissenschaftliche Qualifikationsforschung zur Gestaltung berufsbezogener Bildungs- und Qualifizierungsprozesse. Lernen am Bau. Ergebnisse einer Tagung zur berufsförmigen Arbeit – Konsequenzen für die Berufsbildung und -forschung / hrsg. H.-D. Höpfner, E. Uhe. Alsbach, 1999. P. 107–119.
412. Regulation on Pedagogical Internship. 2022. URL: https://mon.gov. ua/ua/news/zatverdzheno-polozhennya-pro-pedagogichnu-internaturu.
413. Regulation on the Accreditation of Educational Programmes for Training Higher Education Applicants: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 686 of May 15, 2024. URL: http://surl.li/owpqcx.
414. RESMI GAZETE Teaching Profession Law No: 31750. Resmi Gazete (in Turkish). 2022. URL: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220214-1.htm.
415. Roberts T. G., Dyer J. E. Inservice needs of traditionally and alternatively certified agriculture teachers. Journal of Agricultural Education. 2004. Vol. 45(4). P. 57–70. DOI: https://doi.org/10.5032/jae.2004.04057.
416. Robins M. A Study of Program Relevance in Selected Michigan Colleges and Universities. Michigan: Michigan State University, 1974.
417. Roth R. A. Alternative certification: issues and perspectives. Phi. Delta Kappan. 1989. Vol. 71(4). P. 319–323.
418. Russell S. Human Compatible: Artificial Intelligence and the Problem of Control. Viking, 2019.
419. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4th Edition. Pearson, 2021.
420. Ryan D. Duffy, David L. Blustein, Matthew A. Diemer, Kelsey L. Autin the Psychology of Working Theory. Journal of Counseling Psychology. 2016. Vol. 63(2). P. 127–148.

421. Saks M. Analyzing the professions: The case for the Neo-Weberianapproach. Comparative Sociology. 2010. Vol. 9. P. 887–915. DOI: http://dx.doi.org/10.1163/156913310X522624.
422. Saks M. Defining a Profession: The Role of Knowledge and Expertise. Professions and Professionalism. 2012. Vol. 2, Issue 1. P. 1–10. DOI: https://doi.org/10.7577/ pp.v2i1.151.
423. Saks M. The neo-Weberian approach to the sociology of the professions. Lesprofessions face aux mutations internationales: les contributions récentes de lasociologie des groupes professionnels. Paris: IRESCO/CNRS, 2003. P. 27–41.
424. Samoilă Magda-Elena. Educaţia adulţilor: identitate şi context românesc. Iaşi: Editura Universităţii "Al. I. Cuza", 2018. 255 p.
425. Savickas M. L. The theory and practice of career construction. Career development and counseling: Putting theory and research to work / eds. by S. D. Brown, R. W. Lent. Wiley, 2005. P. 42–70.
426. Saylor J. G., Alexander W. M., Lewis A. J. Curriculum planning for better teaching and learning. 4th ed. New York, NY: Holt, Rinehart, & Winston, 1981.
427. Schleicher A. Teaching Excellence through Professional Learning and Policy Reform: Lessons from around the World, International Summit on the Teaching Profession. Paris: OECD Publishing, 2016. 98 p. URL: https://www.oecd.org/en/publications/teaching-excellence-through-professional-learning-and-policy-reform_978p9264252059-en.html.
428. Schön D. A. Educating the reflective practitioner. San Francisco, Calif: Jossey-Bass, 1990.
429. Schonfeld I. S., Feinman S. J. Difficulties of alternatively certified teachers. Education and Urban Society. 2012. Vol. 44 (3). P. 215–246. DOI: https://doi.org/10.1177/0013124510392570.
430. Sekaj I. Najzásadnejšia otázka o umelej inteligencii je, či stroj môže mať vedomie. Denník N, 2019.
431. Slovak Study. URL: https://slovakstudy.com/uk/universitety/universitet-komenskogo-v-bratislave/.
432. Slováková A. I. Čo je to umelá inteligencia? 1 000 slov o nej od nej. 2023.
433. Sonmark K., Révai N., Gottschalk F., Deligiannidi K., Burns T. Understanding teachers' pedagogical knowledge: Report on an international pilot study. OECD Education Working Papers. 2017. Vol. 159.
434. State Service for Education Quality of Ukraine. 2024. URL: https://sqe.gov.ua/rezultaty-sertyfikaciji-2024/.
435. Statistics Finland. Education. URL: https://stat.fi/til/kou_en.html.
436. Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní. Bratislava: MŠVVŠ SR, 2021. 45 s.
437. Študijné programy. MAIS. Prešovská univerzita v Prešove. Verejný portál. URL: https://student.unipo.sk/maisportal/studijneProgramy.mais.
438. Stutchbury K., Gallastegi L., Woodward C. Supporting Open Practices with Teachers in Zambia. Journal of Learning for Development. 2019. Vol. 6, № 3. P. 208–233. URL: https://jl4d.org/index.php/ejl4d/article/view/367.
439. Sych T. V. The formation of a conceptual-categorical apparatus of the theory of education management as an indicator of the methodology development Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2018. Vol. VI(69). DOI: http://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-165VI69-09.
440. Syomwene A. Curriculum theory: characteristics and functions. European Journal of Education Studies. 2020. Vol. 7(1). P. 326–337.

441. Syomwene A. Foundations of curriculum. Core Principles in curriculum / eds. by A. Syomwene, C. M. Nyandusi, A. M. Yungungu. Eldoret: Utafiti Foundation, 2017.
442. Szajek S. System orientacji i poradnictwa zawodowego, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1989.
443. Szczepański J. Elementarne pojęcia socjologii. Warszawa: PWN, 1970.
444. Sztanderska U., Grotkowska G. Edukacja a rynek pracy: wyzwania i perspektywy. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2021.
445. Szymańska E. User-Driven Innovation – the Concept and Research Results. Procedia Engineering. 2017. No. 182. P. 694–700. URL: https://www.researchgate.net/publication/316355352_User-Driven_Innovation_-_the_Concept_and_Research_Results.
446. Teacher of a General Secondary Education Institution: Professional Standard Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 1225 of August 29, 2024. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/929/92993/646-ilovepdf_merged_1.pdf.
447. The Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC). URL: https://www.karvi.fi/en.
448. The Framework for Digital Competence. URL: http://surl.li/tgtdoy.
449. The Oxford Handbook of Innovation / edited by Jan Fagerberg, David C. Mowery, Richard R. Nelson. Oxford University Press, 2007. 657 p.
450. The Routledge Companion to Career Studies / ed. by Hugh Gunz, Mila Lazarova, Wolfgang Mayrhofer. NY: Routledge, 2020. URL: https://www.routledge.com/The-Routledge-Companion-to-Career-Studies/Gunz-Lazarova-Mayrhofer/p/book/9781032652313?srsltid=AfmBOooKYrDmBXCUmUPSJLjDc9SOj8XlBX3AUAh08I6Ivyi4u9_BYzLZ.
451. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. Spain: Salamanca, 1994. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427.
452. Tiedt P. L., Tiedt I. M. Multicultural teaching: a handbook of activities, information, and resources. Boston: Pearson/A&B, 2022. 406 p.
453. Tisserand E. Le Système Éducatif Français. Foucher, 2016. 304 p.
454. Tokarski R. Słownictwo jako interpretacja świata. Współczesny język polski / red. J. Bartmiński. Lublin: Wydaw. UMCS, 2012.
455. Tomaszczyk J. Model systemu informacji terminologicznej. Katowice: Wydaw. UŚ, 2014.
456. Tovkanets A. University and lifelong education in the european educational space: the interdependence of goals and strategies. Lifelong professional education in the XXI century. 2020. № 2. P. 24–29.
457. Troian I. New Professional Standard for Teachers: Analysing Key Changes, 2024. URL: https://nus.org.ua/2024/10/25/novyj-profesijnyj-standart-vchytelya-analizuyemo-osnovni-zminy/.
458. Tryggvason M. T. Why is Finnish teacher education successful? Some goals Finnish teacher educators have for their training. European Journal of Teacher Education. 2009. Vol. 32(4). P. 369–382.
459. Tyler R. W. Basic principles of curriculum and instruction. Chicago: University of Chicago press, 1949.
460. Umelá inteligencia: definícia a využitie. Spravodajstvo. Európsky parlament. URL: www.europarl.europa.eu.
461. UNESCO. Curriculum relevance. Glossary of Curriculum Terminology. International Bureau of Education, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. 2020.

462. UNESCO. Reimagining our futures together: A new social contract for education. Paris: UNESCO Publishing, 2022. URL: https://unesdoc.unesco.org/ ark:/48223/pf0000379707.
463. Univerzita Karlova v číslech. URL: https://cuni.cz/UK-4054.html.
464. Vovk M. P., Hryshchenko Yu. V. Issues of Implementing Pedagogical Internship in Ukraine. Academic Studies. Series: Pedagogy. 2022. Issue 2. P. 81–91. DOI: https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.2.12.
465. Vovk M. P., Hryshchenko Yu. V., Solomakha S. O. Content of Psychological-Pedagogical Training of Future Teachers in Institutions of Professional Pre-Higher and Higher Pedagogical Education in Ukraine. Lifelong Professional Education in the 21st Century. 2024. Issue 1(9). P. 43–54. DOI: https://doi.org/10.35387/ucj.1(9).2024.0003.
466. Vovk M., Filipchuk N., Solomakha S., Hryshchenko Yu., Khodakivska S. Pedagogical Education in Ukraine: Theory and Practice: Dictionary. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD, 2021. 328 p. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731691/.
467. Vuorikari R., Punie Y., Carretero Gomez S., Van den Brande G. DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase 1: the Conceptual Reference Model. Luxembourg Publication Office of the European Union. 2016. URL: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/ handle/JRC101254.
468. Walker D. F. Fundamentals of curriculum. 2nd ed. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2003.
469. Web-мультимедіа енциклопедія «Дари Фрідріха Фребеля». URL: https://froebel.kspu.edu/.
470. Welsch W. Was ist eigentlich Transkulturalit. 2015. URL: https://kulturwissenschaften.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/04/wolfgang-welsch_transkulturalitacc88t.pdf ät?.
471. What 2024 Was Like for Education: A Review of Key Events and Trends. New Ukrainian School. 2024. URL: https://nus.org.ua/2024/12/27/yakym-dlya-osvity-buv-2024-rik-oglyad-osnovnyh-podij-i-tendentsij/.
472. Wiatrowski Z. Podstawy pedagogiki pracy. Bydgoszcz: WSP, 1985.
473. William Kilpatrick: The Project Method URL: https://educationalresearchtechniques.com/2015/07/27/william-kilpatrick-the-project-method/.
474. Wise A. E. Choosing between professionalism and amateurism. The Educational Forum. 1994. Vol. 58 (2). P. 139–146. DOI: https://doi.org/10.1080/00131729409335317.
475. Wołk Z. Zawodoznawstwo. Wiedza o współczesnej pracy. Warszawa: Wydawnictwo Difin, 2013.
476. Yildirim A., Ok A. Alternative teacher certification in Turkey: problems and issues. Teacher education in the Euro Mediterranean region / ed. by R. G. Sultana. New York: Peter Lang Publishing Inc., 2002. P. 259–278. URL: https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/37682.
477. Yıldırım İ. ve Vural Ö. F. Türkiye'de öğretmen yetiştirme ve pedagojik formasyon sorunu. Journal of Teacher Education and Educators. 2014. Vol. 3(1). P. 73–90. URL: https://www.acarindex.com/pdfs/1085795.
478. Yildirim O., Kose M. Historical Development of Pedagogical Formation Education and a Model Proposal. Turkish Journal of Teacher Education. 2023. Vol. 12 (1). P. 1–26. URL: https://tujted.com/files/15/manuscript/manuscript_3841/tujted-3841-manuscript-220154.pdf.
479. Yıldızer G. et al. Teaching Styles Used by Teacher Candidates Studying in Physical Education and Alternative Teacher Certification Programs. Hacettepe University Journal of Education. 2018. Vol. 33(1). P. 90–106. DOI: 10.16986/HUJE.2017027901.

480. Yıldızer G., Yılmaz İ., Solmaz D. Y. et al. Attitudes of Teacher Candidates Studying in Physical Education and Alternative Teacher Certification Programs towards Teaching Profession. Universal Journal of Educational Research. 2018. Vol. 6(11). P. 2641–2646. DOI: 10.13189/ujer.2018.061129.
481. Young M. F. D. Bringing knowledge back in: from social constructivism to social realism in the sociology of education. London: Routledge, 2008.
482. Zágoršeková M. B. Multikulturalizmus – politika či filozofia? Kulturológia ako akademická disciplína. Acta culturologica / eds. by K. Podoláková. Bratislava: Katedra kulturológie FiF UK, 2005. S. 226–236.
483. Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. (2008). Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. URL: https://www.minedu.sk/12272-sk/zakony/.
484. Zákon z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. 2008. Č. 245. URL: https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245.
485. Zalčíková L. Slovensko nie je iba krajina Slovákov. 2011. URL: https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Vendel1/subor/25.pdf.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Авшенюк Наталія – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, член Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, член Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» НАПН України, м. Київ, Україна / **Avsheniuk Nataliia** – Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, The Head of the Department of Foreign Systems of Pedagogical Education and Adult Education, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine; Member of the National Agency of Higher Education Quality Assurance, Member of the UNESCO Chair on Lifelong Professional Education in the XXI Century of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Bernatova Renata – PhD, Doctor of Philosophy in Pedagogy, Professor, Presov University, Presov, Slovakia. /**Бернатова Рената** – PhD, доктор філософії у галузі педагогіки, професор, Пряшівський університет, м. Пряшів, Словаччина / Bernatova Renata – PhD, Doctor of Philosophy in Pedagogy, Professor, Presov University, Presov, Slovakia.

Burgerová Jana – prof. Ing. PhD. Presov University, Presov, Slovakia / **Burgerová Jana** – Prof. Ing. PhD. Presov University, Presov, Slovakia.

Ветешка Ярослав – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри андрагогіки і освітнього менеджменту, Карлов Університет в Празі, м. Прага, Чеська Республіка/ Prof. Dr. **Jaroslav Veteška**, Ph.D., MBA, head of department Department of Andragogy and Educational Management Faculty of Education, Charles University in Prague, Praha, Czech Republic.

Вовк Мирослава – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна, член Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» НАПН України, м. Київ, Україна / **Vovk Myroslava** – Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, The Head of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine, Member of the UNESCO Chair on Lifelong Professional Education in the XXI Century of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Лук'янова Лариса – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, м.Київ, Україна / **Lukianova Larysa** – Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Матулчік Юліус – Doc. PhDr., CSc., Кафедра педагогіки Філософського факультету Університету Коменського в Братиславі, Словацька Республіка / **Matulčík Július** –

Doc.PhDr., CSc., Department of Pedagogy, Faculty of Arts, Comenius University Bratislava, Slovak Republic.

Молнар Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна / **Molnar Tetyana Ivanivna** – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Primary Education, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine.

Петухова Любов Євгенівна – доктор педагогічних наук, професор, в.о. декана педагогічного факультету, професор кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, Херсонський державний університет, м. Херсон, Україна / **Petukhova Liubov** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Acting Dean of the Faculty of Pedagogy, Professor of the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool and Primary Education, Kherson State University, Kherson, Ukraine.

Постригач Надія – доктор педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, член Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» НАПН України, м. Київ, Україна / **Postryhach Nadiia** – Doctor of Sciences in Pedagogy, Associate Professor, Senior Researcher at the Department of Foreign Systems of Pedagogical Education and Adult Education, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine, Member of the UNESCO Chair on Lifelong Professional Education in the XXI Century of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Пуріч Стефан, професор, проректор з іміджу університету, міжнародних відносин та європейського розвитку Сучавського університету імені Штефана чел Маре, Сучава, Румунія / **Purici Stefan**, Professor, Vice-Rector for International Relations at Ştefan cel Mare University of Suceava and member of the Department of Human, Social and Political Sciences, Faculty of History and Geography, Suceava, Romania https://orcid.org/0000-0003-1217-4027

Симеля Кшиштоф – доктор технічних наук (д-р інж.), Керівник напряму Центру досліджень професійної освіти та управління інноваціями, м.Радом, Польща / **Symeła Krzysztof** – Doctor of Technical Sciences (Dr. Eng.), Head of the Center for Research on Vocational Education and Innovation Management, Radom, Poland

Товканець Ганна Василівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна / **Tovkanets Hanna Vasylivna** – Doctor of Pedagogy, Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Primary Education, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine.

Товканець Оксана Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна / **Tovkanets Oksana Serhiivna** – Doctor of Pedagogy, Professor, Professor of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of the Higher School of the State Higher Educational Institution "Uzhhorod National University", Uzhhorod, Ukraine.

Теличко Наталія Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови, зарубіжної літератури та методики іноземних мов Мукачівського державного університету, м. Мукачево, Україна / **Telichko Nataliya Viktorivna** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of English Language, Foreign Literature and Methodology of Foreign Languages, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine.

Філіпчук Наталія – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, член кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» НАПН України, м. Київ, Україна / **Filipchuk Nataliia** – Doctor of Sciences in Pedagogy, Associate Professor, Lead Researcher at the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine, Member of the UNESCO Chair on Lifelong Professional Education in the XXI Century of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Андреа Матайс – доцент, голова фонду фінансової підтримки «Антонівка», директор Євангельського Фребельсемінару 2022–2023 років, постійний партнер по взаємодії ХДУ із Євангельським Фребельсемінаром, м. Кассель, Федеративна Республіка Німеччина / **Andrea Matheis** – Associate Professor, Head of the Antonivka Financial Support Fund, Director of the Evangelical Froebel Seminary 2022–2023, Permanent Partner in Interaction of KSU with the Evangelical Froebel Seminary, Kassel, Federal Republic of Germany.

Анісімова Олена Едуардівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, Херсонський державний університет, м. Херсон, Україна / **Anisimova Olena** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool and Primary Education, Kherson State University, Kherson, Ukraine.

Брижак Надія Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна / **Bryzhak Nadiya Yuriivna** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Primary Education, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine

Горват Маріанна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна / **Horvat Marianna Vasylivna** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Primary Education, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine.

Граб Мар'яна Василівна – доктор філософії (Ph.D), викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету» / **Hrab Mariana Vasylivna** – Doctor of Philosophy (Ph.D), teacher, lecturer, Department of engineering, technology and professional education, Separate structural subdivision «Humanitarian Pedagogical College of Mukachevo State University»

Котун Кирил – кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Співголова Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» НАПН України, м. Київ, Україна / **Kotun Kyryl** – PhD in Pedagogy, Associate Professor, Senior Researcher at the Department of Foreign Systems of Pedagogical Education and Adult Education, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine, Co-Chairholder of the UNESCO Chair on Lifelong Professional Education in the XXI Century of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Лалак Наталія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти, Мукачівський державний універси-

тет, м. Мукачево, Україна / **Lalak Nataliia Volodymyrivna** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Primary Education, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine.

Ліба Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна / **Liba Oksana Mykolaivna**– Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Primary Education, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine.

Petrasová Alica / Петрасова Аліца – доцент кафедри природничо-наукових та технічних дисциплін PhD, Пряшівський університет, м. Пряшів, Словаччина / Petrasova Alica – Associate Professor, Department of Natural Sciences and Technical Disciplines, PhD, University of Prešov, Prešov, Slovakia.

Mgr. Piskura Vladimír – PhD, Presov University, Presov, Slovakia / **Mgr. Piskura Vladimír** – PhD, Presov University, Presov, Slovakia

Ткаченко Лідія Іванівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу інтелектуального розвитку особистості Інституту обдарованої дитини НАПН України, м. Київ, Україна, ORCID ID – 0000-0002-2303-1147 /**Tkachenko Lidiia** – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Research Fellow, Leading researcher of Department of Intellectual Personality Bevelopment Institute of the Gifted Child of the NAES of Ukraine, Kiyv, Ukraine, ORCID ID – 0000-0002-2303-1147.

Фенчак Любов Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна / **Fenchak Liubov Mykhailivna** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Primary Education, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine.

Товканець Віктор Сергійович – директор «Stimul Trade s.r.o.», м. Прага, Чехія), магістр економіки / **Tovkanets Viktor Serhiyovych** – Director of Stimul Trade s.r.o. Prague, Czech Republic, Master of Economics.

Бикова Маріанна – Реформатська гімназія Левої Йожефа, викладач математики та інформатики, м. Мішкольц, Угорщина / **Bikova Marianna** – Leva József Reformed Gymnasium, teacher of mathematics and computer science, Miskolc, Hungary.

Волянюк Анастасія Сергіївна – викладач кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, помічник декана педагогічного факультету з інтернаціоналізації, Херсонський державний університет, м. Херсон, Україна / **Volianiuk Anastasiia** – Lecturer of the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool and Primary Education, Assistant Dean of the Faculty of Pedagogy for Internationalization, Kherson State University, Kherson, Ukraine.

Кирлик Василь Васильович – аспірант спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», Мукачіський державний університет, м. Мукачево, Україна/ **Kyrlyk Vasyl Vasyliovych**, graduate student of specialty 011 «Educational, pedagogical sciences», Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine.